

STOCKHOLMS FÖRSAMLINGARS ARBETE MOT
SEGREGATION

LISA SALMONSSON

STOCKHOLMS FÖRSAMLINGARS ARBETE MOT
SEGREGATION

AV LISA SALMONSSON

FOTO: MAGNUS ARONSON

LISA SALMONSSON arbetar som lärare och forskare vid Sociologiska institutionen i Stockholm. Hon doktorerade vid Uppsala universitet 2014 med en avhandling som undersökte den svenska läkarprofessionen från invandrade läkares perspektiv. Lisas forskningsinriktning är inom arbetsmarknadsintegration, segregation, samt migration- och flyktingstudier, och där med särskilt fokus på personer med en högre utbildningsbakgrund. Våren 2015 fick Lisa Salmonsson uppdraget av Stockholms stifts utvecklingsavdelning, att genomföra en studie av tolv församlingars arbete för att motverka segregation i deras respektive närområde. Studien genomfördes under perioden april–december 2015 och slutrapporten presenterades i Kista församling den 23 februari 2016.

© Lisa Samuelsson

Svenska kyrkan
Stockholms stift
Box 16306
103 25 Stockholm
www.svenskakyrkan.se/stockholmsstift

Tryck: Ineko, 2016
Omslagsbild: Istockphoto.com

Innehåll

Förord	7
1 Inledning	9
1.1 Syfte	10
1.2 Begreppsdefinition	10
2 Forskningsläget	12
2.1 Forskning om segregationens konsekvenser	12
2.2 Forskning om trosbaserade organisationer	14
3 Församlingskontexten	15
4 Genomförande	20
4.1 Fallstudie	20
4.2 Fokusgruppsintervjuerna	20
4.3 Fokusgrupperna och dess deltagare	21
4.4 Analys av fokusgruppsmaterialet	23
4.5 Förförståelse och forskarroll	23
4.6 Trovärdighet	24
4.7 Etiska överväganden	24
5 Resultat och analys	26
5.1 Vilken segregation ser medarbetarna i närområdet?	26
5.2 Vilka segregationskonsekvenser ser medarbetarna?	29
5.3 På vilket sätt påverkas församlingsarbetet av segregationen?	31
5.3.1 Att verka med mindre ekonomiska resurser	31
5.3.2 Att hantera skillnaden mellan olika kyrkor i samma församling	33
5.3.3 Att hitta balans mellan tydlighet och öppenhet	34
5.3.4 Att spegla samhället	36
5.4 Vad gör församlingarna för att motverka segregationen och öka mångfalden?	42
5.4.1 Kyrkan som en lokal mötesplats	43
5.4.2 Församlingarna som noder i ett nätverk av institutioner	44
6 Sammanfattande diskussion	47
Bilaga 1: Befolkningsstatistik	52

Förord

Arbetet med denna rapport har genomförts i turbulenta tider. I det offentliga rummet har det pratats om flyktingkris och rädslan för vilka som kommer hit. Samtidigt har olika religiösa och icke-religiösa samlingar människor och frivilligorganisationer stått upp för mänskliga rättigheter och skapat ett värdigt mottagande för de människor som flyr krig och förtryck. Projektet som denna studie är en del av, initierades redan 2014 av Utvecklingsavdelningen på Stockholms stift under rubriken Det segregerade Stockholm. Som del i detta projekt gav Stockholms stift en forskare från Sociologiska institutionen i uppdrag att samla in erfarenheter om segregationens konsekvenser från tolv av Stockholms stifts församlingar under 2015. Det är resultaten från denna studie som rapporteras här. Fältarbetet genomfördes således under en av de mest turbulenta tidpunkter när det kommer till gränsdragningar mellan *vi* och *dem*. Under sensommaren och hösten 2015, då cirka hälften av fokusgrupperna hade genomförts, ställdes Stockholms församlingar inför ett ökat flyktingmottagande. Stockholms stifts församlingsmedarbetare arbetade i skift på centralstationen, på transitboenden och kyrkor öppnades. En fokusgruppsdeltagare från Botkyrka församling sammanfattar detta arbete så här:

Jag hamnade på centralen i fredags, när de välldes in. Då stod jag där, och jag var helt oförberedd. Det var en kompis till mig som stod där nere och försökte organisera: "Du måste komma ner. Det här är helt galet". Och jag tänker, vadå helt galet? Jag har jobbat många år inne på plattan, det här är väl lugnt. Men jag blev chockad. Det ska mycket till innan jag börjar fråga vad som händer. Men folk sprang och skrek och ryckte i varandra och det var småungar som försvann iväg med gubbar. Så jag lade ut det: "Var är ni? Var är ni, mina kollegor?" Så då drog det igång. Nu har de öppnat Klara kyrka. Stiftet har dragit igång sin grej. Men jag tror alla blev överrumplade. Man trodde inte att det skulle komma så fort till Sverige.

I fokusgrupperna som gjordes innan sommaren 2015 pratades det inte om flyktingar. Detta kan vara ett tecken på att församlingarna är en del av samhället och rycker in där det behövs fast man samtidigt även jobbar långsiktigt. Det märktes i fokusgruppsintervjuerna på senhösten 2015 att flyktingfrågan då var högst aktuell. Den veckan i november när den sista fokusgruppen i Sofia församling träffades på Fryshusets, lade regeringen ett förslag om att begränsa allt från anhöriginvandring till att minska möjligheten för människor som flyr för sina liv att få permanent uppehållstillstånd i Sverige. Regeringen motiverade detta med att kommunerna behövde "andrum" i mottagandet och menade att detta skulle leda till att fler länder i EU tog sitt

ansvar. Trots att denna rapport fokuserar på medarbetares kunskaper och erfarenheter om segregationen är det viktigt att ha kontexten i åtanke. Stockholms stifts församlingar är ju en del av samhället. Lisa Salmonsson som genomfört fokusgrupperna och är författare av rapporten, är till vardags forskare och lärare i Sociologi vid Stockholms universitet och disputerade på en avhandling som handlar om hur det är att vara läkare och fly till Sverige.

Författaren vill passa på att tacka Botkyrka, Flemingsbergs, Hässelby, Järfälla, Nacka, Sofia, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Kista, Vantör, Västerled och Västermalms församling för att ni deltagit och bidragit med underlaget till denna rapport. Utan era tankar och ert engagemang i frågan hade detta arbete inte kunnat genomföras. Hon vill också tacka projektets referensgrupp och styrgrupp samt Andreas Sandberg från analysenheten i Uppsala som har hjälp till med demografisk data om församlingarna som ingår.

1 Inledning

När jag kommer in i församlingshuset slår en doft emot mig och jag kommer ihåg att kyrkoherden jag varit i kontakt med inför intervjun sa något om att det var sopplunch idag. Jag slår mig ner och pratar med en man som kom med samma buss som jag och som tydligen alltid kommer på soppluncherna. Vi pratar om projektets syfte och han delar med sig av sin syn på det segregerade Stockholm. Hans bild är att Stockholm alltid varit segregerat men att det idag handlar om fler dimensioner. De som är fattiga i Stockholm är enligt honom en heterogen grupp. Det är äldre kvinnor som varit hemmafruar och inte har någon pension men det är också nyanlända flyktingar som betalat allt de har för att ta sig till Sverige samt allt däremellan. ”Men de rika då?”, frågar jag, och han svarar: ”Ja du, de är väl mindre uppdelat i den gruppen tror jag. Det är en vit elit”. Och så är det kanske. Innan vi hinner avsluta samtalet öppnar en diakon dörrarna till kyrkorummet och meddelar att det är bön för den som vill, så vi går in. Kyrkorummet är modernt och ljust och målat i olika nyanser av vitt. Ovanför altaret hänger en vävd altartavla som jag senare får veta är inspirerad av en psalm som heter *Vi är ett folk på vandring*. Diakonen ber för människor på flykt och vi sjunger en psalm och samtidigt tänker jag på samtalet jag haft med mannen utanför. Kan det vara så att fattigdomen idag är mer mångfasetterad vilket leder till att det är svårare att veta vad man ska göra? Psalmen är slut och nu bjuds vi till församlingsrummet för att äta soppa. Det doftar ljuvligt och salen är fylld av äldre par, medarbetare och några mammor med barn. Soppan kostar 45 kronor och värmer.

Att genomföra denna studie har varit en resa för mig som forskare. Jag har fått besöka platser och rum som jag inte tidigare besökt och jag har träffat människor som varje dag ser och jobbar i segregationens Stockholm. Mitt främsta underlag för denna rapport är transkriberade fokusgruppsintervjuer och genom dessa har jag samlat in erfarenheter och kunskaper från medarbetare inom olika församlingar. Jag insåg ganska tidigt att gruppintervjuerna också blev en sorts mötesplats där medarbetarna fick en möjlighet att samtala om segregationen. Det blev ofta ett rum där samtal började men förhoppningsvis fortsatte när jag inte var där. En stor del av gruppintervjuerna handlade just om hur vi ska definiera segregationen och ofta efterfrågades en tydligare segregationsdefinition initialt. I några fokusgrupper kom det även fram att man var trött på att prata om segregationen och att man istället ville tala om mångfald och integration och på vilka sätt församlingsarbetet speglar mångfalden i lokalsamhället. Att hålla begreppet segregation öppet från början var ett val jag gjorde, eftersom jag ville få församlingsmedarbetarna själva att reflektera fritt utifrån vilka aspekter de tyckte var kopplade till segregation. I vissa fokusgrupper kom fokus att handla om boendesegre-

gation mellan olika etniska grupper eller samma etniska grupper med olikt ekonomiskt kapital. I andra grupper kom fokus att handla om att vi inte ska göra skillnad på människor och att det finns risk för att återskapa olika sociala kategorier genom att synliggöra dem. Jag tycker därför att diskussionerna vi haft i fokusgrupperna speglar segregationens komplexitet och jag hoppas att denna rapport ska ge en bild av komplexiteten men också peka på några gemensamma aspekter som kommit fram i intervjuerna. Vi talade även om vilken teologisk motivering medarbetarna hade i arbetet mot segregationen. Anteckningar från dessa samtal har använts som underlag i Stockholms stifts arbete med en gemensam teologisk grundsyn i frågan. En ambivalens som jag tycker mig se i fokusgruppsmaterialet handlar om vikten av att, å ena sidan lyfta segregationens problem och ojämlikheten mellan olika grupper i samhället, och å andra sidan, vikten av att se varje människa för vad hen är och se bortom kategorierna. Ambivalensen kan vara kopplad till balansgången mellan tydlighet och öppenhet som jag redogör för i analysen. Min ambition i arbetet har varit att redogöra för församlingarnas egna definitioner av segregation och de utmaningar de står inför och vad de gör. Samtidigt vill jag ställa dessa berättelser i perspektiv till det forskningen säger om segregationens konsekvenser.

1.1 SYFTE

Således är syftet med denna studie att öka kunskapen om segregationens konsekvenser ur ett församlingsperspektiv och studien ämnar besvara frågeställningarna: Hur ser segregationen ut i de olika församlingarna? Vad gör församlingarna för att motverka denna segregation?

1.2 BEGREPPSDEFINITION

Inom forskningen brukar man skilja på segregation som handlar om hur sociala kategorier är distribuerade över en viss plats vid en viss tidpunkt och en segregation som ett mer dynamiskt fenomen där distributionen förändras över tid på en viss plats¹ (Andersson & Magnusson Turner 2014).

I forskning om segregation har den etniska dimensionen blivit allt mer viktig. Man pratar då om etnisk bostadssegregation som ”en strukturell mekanism genom vilka etniska minoriteter förhindras jämlika möjligheter till bra välfärdstjänster så väl som att skapa sociala nätverk i majoritetssamhället” (i.e. Semyonov & Glikman 2009, p. 693). Denna etniska bostadssegregation är nära kopplad till mer socio-ekonomiska dimensioner. Till exempel ojämlika möjligheter vad gäller livskvalitet, boendestandard och säkerhet men också ojämlik tillgång till bra skolor, välfärdstjänster och kulturella verksamheter. (i.e. Krivo och Peterson 2000; Peterson och Krivo 1993, 1999; Hart et al. 1998; Collins & Williams 1999). I begreppet segregation finns således en inneboende strukturell dimension. Det handlar alltså

om strukturer som skiljer grupper av människor åt vare sig de vill eller inte och inte om individer som fritt kan välja var i staden de vill bo.

I rapporten definieras segregation som en rumslig ojämlik representation av sociala kategorier med fokus på tre olika dimensioner det vill säga socio-ekonomisk², demografisk och etnisk (Musterd & Andersson 2005). Den socio-ekonomiska dimensionen handlar främst om olika gruppers ekonomiska kapital och hur detta skapar segregation medan den demografiska dimensionen handlar om hur människor på grund av ålder, hushållstyper och kön segregeras. Den etniska dimensionen handlar om att människor med liknande etnisk bakgrund bor i samma områden i högre utsträckning än vad de skulle ha gjort om de slumpmässigt hade fördelats i stadens olika områden.

¹ Detta brukar kallas gentrifiering och handlar om processer där bostadorter uppgraderas socialt så att de boende över tid tenderar att ha mer socialt och ekonomisk kapital (Lees, Slater, & Wyly, 2010)

² Om man tittar på disponibel inkomst så ser man också stora skillnader mellan de svenskar som är födda i Sverige och de svenska som är födda utlands vilket kan tyda på att den socio-ekonomiska ojämlikheten mellan grupper i samhället förstärks om man inte är född i Sverige (SBC, 2013). Trots att samtliga personer fått med pengar att disponera så har klyftan mellan personer som är födda i Sverige och de som inte är det, ökat. Skillnaden minskar när man delar upp utlandsfödda personer efter hur länge de varit här men trots det så hade en genomsnittlig utlandsfödd person cirka 50 000 kronor mindre disponibel inkomst 2013 än en person som är född i Sverige. Detta bland personer som varit här i 20 år eller mer (ibid.).

2 Forskningsläget

2.1 FORSKNING OM SEGREGATIONENS KONSEKVENSER

Roger Andersson och Lena Magnusson Turner (2014) visar i en studie av segregationen hur bostadspolitik inverkar på den socio-ekonomiska segregationen. De redogör bland annat för att utförsäljningen av hyresrätter har lett till ökad socio-ekonomisk segregation. En annan studie av Roger Andersson, Sako Musterd och George Galster (2014) försöker förstå hur mycket etnisk bostadssegregation påverkar inkomsten och jämför olika invandrargrupper och kön. Studien visar lite förvånande att män vinner ekonomiskt på att bo i områden med många personer med liknande etnisk bakgrund. Detsamma gäller inte för kvinnor. Albrecht Giltz (2014) visar också genom en studie av den tyska kontexten att det finns samband mellan bostadssegregation och arbetsmarknadssegregation, det vill säga att etniska minoriteter bor på samma plats och ofta hamnar i liknande jobb. Det verkar alltså som att det kan vara lättare att få ett jobb (i alla fall för män) om man bor i ett område där många har liknande etnisk bakgrund och jobben är ofta inom liknande branscher. När det kommer till attityder och värderingar visar forskningen på att segregation leder till att människor inte möts vilket riskerar att leda till främlingsfientlighet och rasism mellan grupper. Moshe Semyonov och Anya Glikman (2009) har till exempel studerat hur etnisk boendesegregation påverkar attityder till etniska minoriteter i 21 europeiska länder. Deras studie visar att etnisk boendesegregation minskar möjligheten att skapa positiva kontaktytor mellan olika etniska grupper. Genom att minska etnisk boendesegregation kan man minska negativa attityder och socialt avstånd mellan majoritetsbefolkningen och etniska minoriteter (2009, s. 704).

Den svenska bostadspolitiken spelar en viktig roll när det kommer till den ökade segregationen mellan olika grupper, enligt Emma Holmqvist och Zara Bergsten (2009), eftersom den fortsatt hanterar segregation som ett socio-ekonomiskt problem trots att segregeringen idag också har en etnicitetsdimension. Hans Andersen, Lena Magnusson Turner och Susanne Sörholt (2014) visar också, genom att jämföra segregationsdata från fyra olika nordiska länder, att detta inte räcker och föreslår därför en mer riktad bostadspolicy för etniska minoriteter, om man vill uppnå mångfald i bostadsområden. Forskningen visar att man måste förstå segregation som en komplex process där många olika faktorer spelar in. Segregationen är inte heller statisk utan påverkas av policys, nationalekonomiska förändringar och migrationsmönster. Denna studie försöker därför inte se ensidigt på segregationen utan via församlingsmedarbetarnas syn på segregation, få syn på hur dessa olika dimensioner, på olika sätt och på olika platser, skapar segregation.

Forskare har inte bara visat att svenska städer blir allt mer segregerade (Magnusson & Turner, 2008). I antologin *Den delade staden* beskrivs detta

segregationsfenomen ur olika perspektiv där bland andra Mats Franzén frågar sig vad det är i segregationen som bekymrar. Franzén menar att: ”segregation handlar om skillnader och åtskiljande ofta rumslig sådan och att den upprättar och bekräftar en hierarkisk skillnad mellan minst två grupper” (Franzén 2008, p. 27). Han menar också att en icke-hierarkisk skillnad inte innebär segregation och att segregation därför betyder över- och underläge, moraliskt och/eller materiellt. Konsekvenserna av segregation enligt Franzén (2008) är att det skapar insiders och outsiders, etablerade och utanförstående, upphöjda och stigmatiserade och handlar om makt och relationer mellan människor och mellan grupper.

Han argumenterar också för att det finns två dominerande synsätt i samhället kring varför segregation är problematiskt. Det första, menar han är att segregationen ses som ett samhällsproblem för att det uppfattas om orättfärdigt (orättfärdighetssynen). Den rumsliga segregationen innebär därför förödmjukande av medmänniskan för att det uppfattas som ett moraliskt dilemma. Franzén tar upp mentalsjukhusens öppnande som ett exempel på detta sätt att se på segregation. Öppnandet var i sig inte ett resultat av en proteströrelse bland de intagna utan motiverades med att segregationen var just ovärdig (Franzen 2008). Det andra enligt Franzén (2008) är att segregationen ses som ett problem i samhället för att det uppfattas som en fara eller ett hot (farosynen) och därför något som måste åtgärdas. *Farosynen* skiljer sig, enligt honom, från orättfärdighetssynen på basis av att den senare utgår från människors lika värde, medan den tidigare snarare handlar om att skillnaden mellan människor inte får bli för stor för då kan något oönskat inträffa. Detta konstituerar och bekräftar ett icke ömsesidigt förhållande mellan etablerade och utanförstående (Franzén 2008, p. 28). Det är viktigt att ha detta i åtanke under studiens gång och försöka förstå hur församlingarna ser på fenomenet. Oavsett synsätt menar Franzén att segregationen i den svenska kontexten leder till att många inte blir erkända, sedda som de personer de är och vill vara, utan kränks och förödmjukas. Franzén konstaterar även att segregation också leder till att människor hålls isär och inte möts på grund av att de som avskiljs lättare framstår som främmande, som ”de andra”, och därmed hotfulla (2008, p. 30).

Sammanfattningsvis vet vi att en ökad segregation i samtliga dimensioner i samhället leder till lägre tillit mellan människor och mellan människor och samhällets institutioner (Uslander 2012). Vi vet dessutom att segregation leder till ökade klyftor, sämre hälsa och ökad dödlighet (till exempel Hart, Kunitz, Sell & Mukamel 1998). Sammantaget kan man konstatera att färre kopplingar mellan olika grupper i samhället leder till att alla får det sämre. Detta relaterar till det Robert Putnam (1994) menar med ”att ju tätare kopplingar det finns mellan människor i ett samhälle ju troligare är det att de kommer att samarbeta för ömsesidiga fördelar”. Tydligt är att när det kommer till gemenskap och samhörighet i en befolkning är segregation alltid negativ. Möten och kontakter minskar mellan människor med olika

bakgrund, vilket också skapar begränsade nätverk som i sin tur leder till isärdragning mellan olika grupper i samhället. Detta blir relevant i den här studien eftersom församlingarna har möjlighet att vara en viktig aktör i dessa sammanhang, speciellt när det kommer till att skapa platser för människor att mötas. Samtidigt kanske församlingarna har andra perspektiv på vad denna segregering gör, vilket skulle kunna fördjupa vår förståelse av segregationens konsekvenser.

2.2 FORSKNING OM TROBASERADE ORGANISATIONER

Eftersom kontexten för denna studie är Stockholms stifts församlingar, kan det vara viktigt att se vad forskningen säger om denna typ av organisation som samhällsaktör. Svenska kyrkan är en organisation som verkar i samhället och har sina verksamheter organiserade i stift och församlingar och vars arbete är grundad i kristen tro och kristna värderingar. Denna typ av organisation brukar man inom organisationsforskningen kalla troendebaserade organisationer (eller Faith Based Organizations på engelska). Inom forskningen om troendebaserade organisationer och deras roll i arbete med social inkludering, har fokus främst varit på att kartlägga vad FBOs gör inom detta fält på nationell och internationell nivå (till exempel Dierckx, Vranken, & Kerstens 2009). Man försöker ta reda på hur dessa typer av organisationer ser ut och skiljer sig mellan olika länder och välfärdssystem. Forskningen fastställer att troendebaserade organisationer spelar en roll när det gäller arbete för social inkludering och mot segregation. Forskningsläget inom detta fält tyder på att dessa organisationers roll i socialt inkluderingsarbete tenderar att öka, när statens roll minskar och att de är en viktig aktör speciellt för de mest utsatta grupperna i samhället så som nyanlända, asylsökande och papperslösa etc. (till exempel Göçmen 2013).

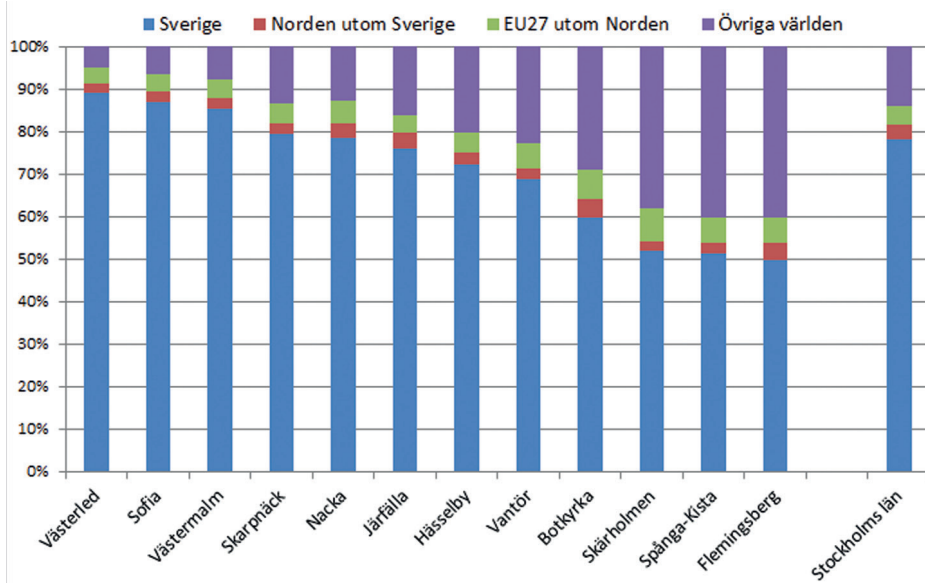
Ännu har inga studier hittats som samlat och analyserat erfarenheter från medarbetare inom olika troendebaserade organisationer utifrån deras arbete, trots att forskningen visar att de spelar stor roll, speciellt när det kommer till att skapa bättre och mer inkluderande bostadsområden (i.e. Beaumont & Baker 2011, Lambie-Mumford & Jarvis 2012). På så vis kan det här projektet fylla en lucka och bidra till detta forskningsfält med kunskap genererad från församlingsmedarbetarna själva.

3 Församlingskontexten

Utifrån resonemanget ovan kan vi konstatera att Stockholm är en segregerad stad. Men hur ser segregationen ut i områdena runt de församlingar som ingått i studien? I detta kapitel presenteras siffror vad gäller ekonomisk standard, sysselsättningsgrad, utbildningsnivå, andel utrikes födda, andel medlemmar i Svenska kyrkan för de församlingar som ingått i studien, för att på så sätt kontextualisera församlingarnas egna berättelser om segregationen. Dessa siffror har arbetats fram med hjälp av Andreas Sandberg vid analysenheten på Kyrkokansliet i Uppsala. Siffrorna är hämtade från Svenska kyrkans egen databas samt från SCB, tabellerna finns som bilaga.

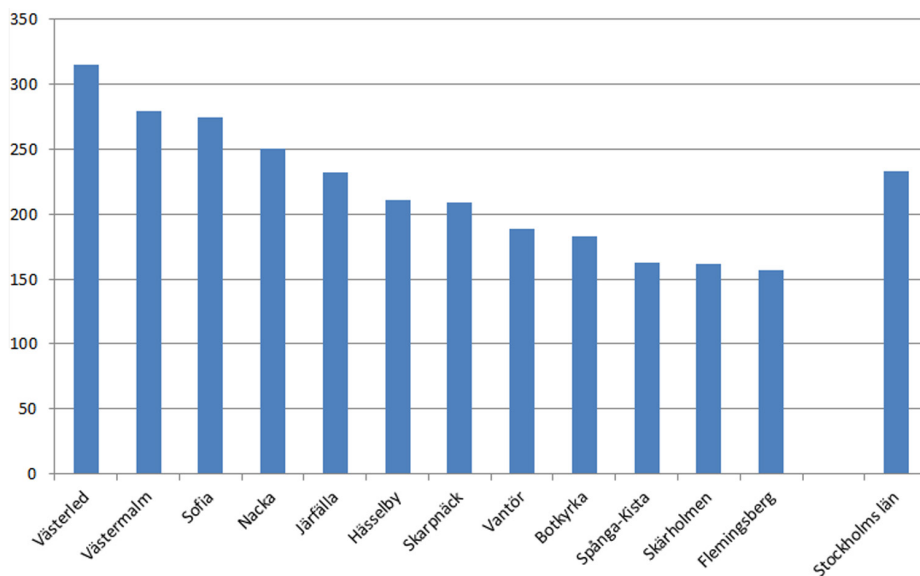
Flemingsberg har det minsta befolkningsunderlaget av de församlingar som ingår i studien och där bor cirka 14 000 människor varav cirka 50 % är födda i Sverige och 50 % är födda utanför Sverige. 40 % är födda utanför Nordens gränser. Samma fördelning ser man i Skärholmen vars befolkningsunderlag är 34 000. Västerleds församling har också ett relativt litet befolkningsunderlag men av de cirka 28 000 personer som bor där, är endast 15 % födda utomlands och hela 85 % födda i Sverige. Det två största befolkningsunderlagen har Spånga-Kista och Botkyrka. Där bor cirka 85 000 respektive cirka 78 000 personer men i dessa områden är andelarna svenskfödda och utlandsfödda ungefär lika stora. Hässelby och Sofia ligger någonstans mitt emellan och har ett befolkningsunderlag på cirka 35 000. Här är fördelningen i befolkningsunderlaget mellan svenskfödda och utlandsfödda, större. I Sofia församlings och Nacka församlings närområde är endast 20 % av befolkningen födda utomlands och i Hässelby, Skarpnäck och Vantör är samma siffra cirka 30 %. Dessa siffror säger en hel del om den interna segregationen i Stockholms stift, det vill säga hur mycket de olika församlingarnas närområde skiljer sig från varandra vad gäller befolkning och andel av befolkningen som är födda utomlands (se diagram 1 nedan). Variationen mellan församlingarna är också stor i fråga om den invandrade befolkningens födelseländer. I församlingar med höga andelar utrikes födda kommer en stor majoritet av dessa från länder utanför Norden och EU. I församlingar med låga andelar utrikes födda är den procentuella fördelningen mellan de olika landregionerna mer jämt fördelad. I det senare fallet är inslaget av arbetskraftsinvandrare sannolikt betydligt större än i det förra.

DIAGRAM 1. Befolkning, procentuell fördelning efter födelseland per församling 2011

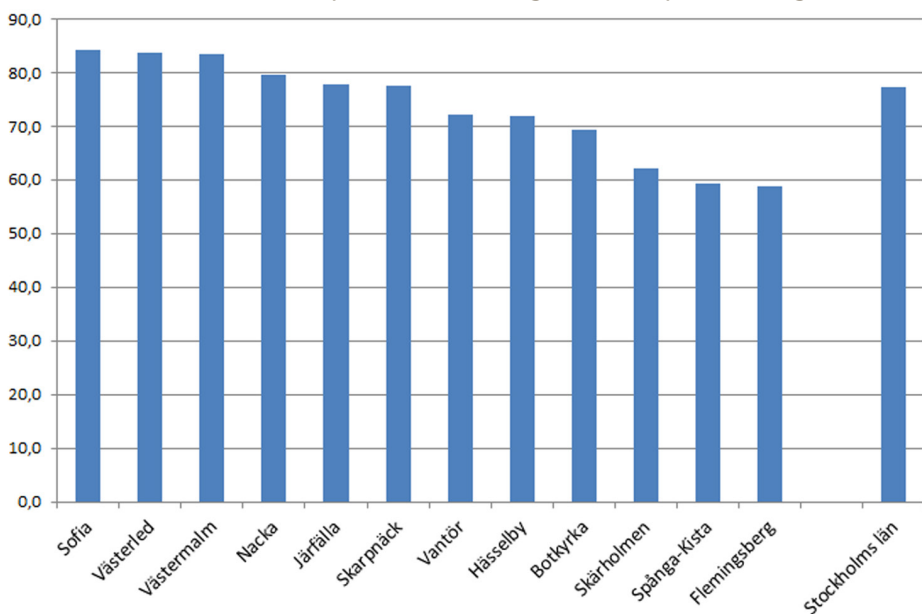
En annan dimension av segregation kan kopplas till skillnader i fråga om befolkningens ekonomiska standard mellan olika områden. I diagram två nedan redovisas ett mått på ekonomisk standard som är beräknat på hushållens disponibla inkomst i förhållande till skälig levnadsnivå. Värdet 134 betyder exempelvis att en familj har en disponibel inkomst som är 34 % högre än den skäliga levnadsnivå som gäller för den familjens storlek och sammansättning. Skälig levnadsnivå beräknas utifrån en riksnorm för varje år. När man tittar på medianvärdet för detta inkomstmått i befolkningen i de olika församlingarna ser man att befolkningen i Flemingsberg, Skärholmen och Spånga-Kista ligger under medianen för Stockholms läns befolkning. Befolkningen i Botkyrka, Vantör, Skarpnäck, Hässelby och Järfälla församlingars närområden ligger lite närmare genomsnittet för Stockholms län men ligger fortfarande under medianhushållet i länet. Samtidigt har befolkningen i till exempel Nacka, Västermalm, Sofia och Västerleds församlingars närområden relativt mycket mer att disponera än den genomsnittliga stockholmson. Trots korta geografiska avstånd är skillnaderna i ekonomisk standard slående mellan exempelvis Västerled, med en av landets allra högsta genomsnittliga inkomstnivåer, och det närbelägna Spånga-Kista där motsvarande nivå ligger under genomsnittet för landet som helhet.

DIAGRAM 2. Disponibel inkomst/levnadsnivå (index) median per församling 2010.

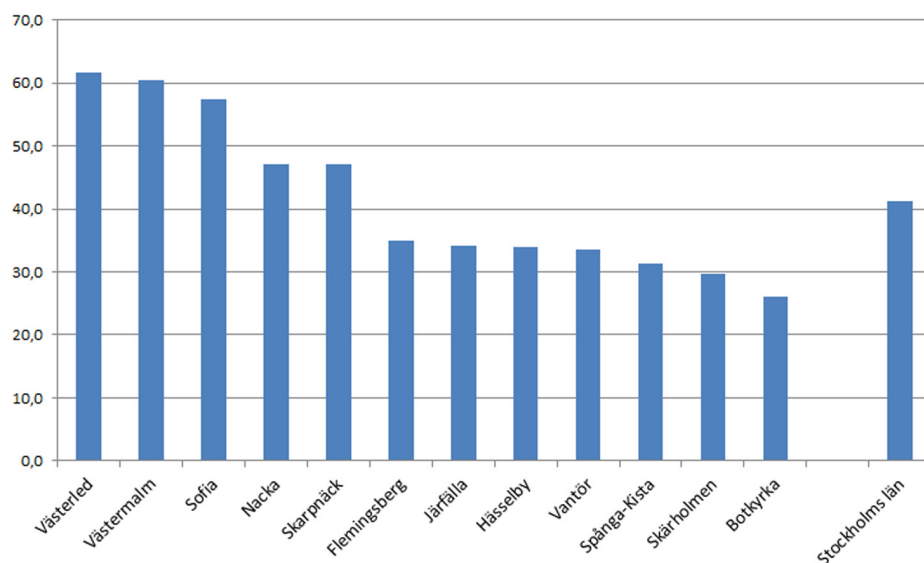
En viktig förklaring bakom den ekonomiska segregationen har att göra med skillnader i sysselsättning (se diagram 3). I Stockholms län förvärvsarbetade cirka 77 % av befolkningen i åldersintervallet 20-64 år. I Flemingsberg, Spånga-Kista, Skärholmen, förvärvsarbetar cirka 60 % av befolkningen. I Botkyrka, Hässelby, Vantör, Skarpnäck och Järfälla förvärvsarbetar cirka 75 % och i Nacka, Västermalm och Västerled arbetar cirka 84 %.

DIAGRAM 3. Förvärvsarbetande i procent av befolkningen 20-64 år per församling år 2010.

Skillnader i utbildningsnivå är också en indikation på segregation (se diagram 4). I Stockholms län har cirka 41 % av befolkningen eftergymnasial utbildning som är två år eller längre. Skillnaderna mellan församlingarna är betydande. I Botkyrka och Skärholmens församling har endast 26 respektive 29,6 % eftergymnasial utbildning två år eller längre. I Västerled och Västermalms församlingar är motsvarande procenttal dubbelt så högt, drygt 60 %. I Skärholmen, Spånga-Kista, Vantör, Hässelby, Järfälla och Flemingsbergs församlingars närområden är andelen med högre utbildning också relativt låg, mellan 30 och 35 %. I Nacka, Skarpnäck, Sofia, ligger andelen en bit över länssnittet.

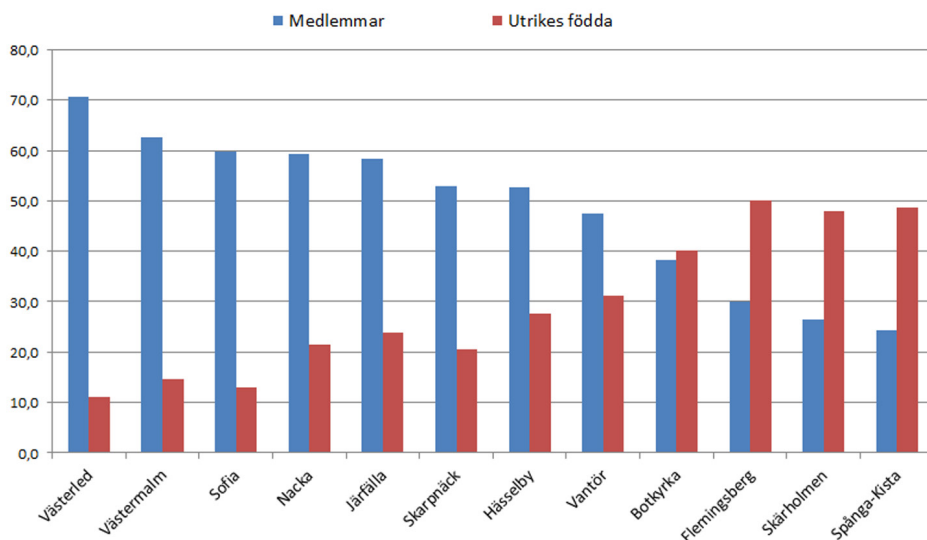
DIAGRAM 4. Andel av befolkningen (25–64 år) med eftergymnasial utbildning två år eller längre, i procent per församling år 2011.

Trots att förtroendet för Svenska kyrkan som institution ökar (Förtroendebarmetern 2015), sjunker antalet medlemmar i samtliga församlingar. Detta gör att Svenska kyrkan inte längre är en majoritetskyrka på många platser i Stockholm. Denna minskning är inte heller jämt fördelad över Stockholms stifts församlingar (se diagram 5). I Spånga-Kista, Skärholmen och Flemingsberg är endast mellan 22–27 % av befolkningen i närområdet medlemmar, medan motsvarande siffra i Botkyrka och Vantörs församlingars närområden är mellan 34–43%. I Hässelby, Skarpnäck och Järfälla är runt 50 % av befolkningen i närområdet medlemmar. Nacka, Sofia, Västermalm och Västerleds församlingar ligger över Stockholms stifts genomsnitt. Där är hela 55 % medlemmar i Svenska kyrkan. Västerled har högst antal medlemmar i närområdet med 67 %. Skillnaderna i fråga om

andelen medlemmar i Svenska kyrkan är i stor utsträckning en spegling av den ojämna geografiska fördelningen av Stockholmsregionens invandrade befolkning. Personer med invandrarbakgrund är i ganska liten utsträckning medlemmar i Svenska kyrkan. Diagram 5 ger en tydlig bild av detta samband. I de församlingar där andelen utrikes födda är hög är också andelen medlemmar låg. Dessa områden tenderar också att ha fler personer utan eftergymnasial utbildning och mindre disponibel medianårsinkomst.

DIAGRAM 5. Medlemmar i Svenska kyrkan samt utrikes födda i procent av befolkningen per församling år 2011.

De slutsatser man kan dra av dessa siffror är att det är en stor spridning mellan de olika församlingarna som ingår i studien vad gäller befolkningssunderlag, antal förvärvsarbetande, disponibel inkomst, andel invandrare och utbildningsnivå. Det jag tycker är intressant i den här studien (och som jag kommer utveckla i kapitel 5) är att i de församlingar där Svenska kyrkan egentligen har minst medlemmar (Spånga-Kista, Skärholmen och Järfälla) tar församlingarna ett stort ansvar vad gäller att skapa mötesplatser och att nätverka kring anti-segregationsarbetet. Det är också i dessa områden som den inter-religiösa dialogen är som livligast. I mindre församlingar med höga medlemstal, som Västerled, har man inte kommit lika långt med att skapa mötesplatser och nätverk kring segregation. Innan vi gör det vill jag i detalj beskriva denna studies design och metodologiska överväganden.

4 Genomförande

4.1 FALLSTUDIE

Studien är designad som en kvalitativ kollektiv fallstudie av tolv församlingar i Stockholms stift. Varje församling ses därmed som ett fall och är studiens objekt (för mer information om fallstudier se till exempel Stake, 1995). Intervjudata från fallstudierna analyseras separat, men data från de olika fallen ses även som en helhet, därav en kollektiv fallstudie, där skillnader och likheter mellan fallen analyseras. Fallen som studeras är begränsade i tid och rum, det vill säga den kunskap som samlas in är något som skapas i den verklighet som församlingen stod inför under våren och hösten 2015. En kvalitativ fallstudie möjliggör en fördjupad analys av de olika fallen eller församlingarna men ger också möjlighet att jämföra de olika fallen när det kommer till likheter och skillnader bland teman i fokusgruppsmaterialet. I en fallstudie är kontexten viktig och därför har även ytterligare material som till exempel församlingsinstruktioner använts för att få en bild av varje enskilt falls kontext. Eftersom fokusgruppsintervjuerna genomförts i de olika församlingarna har även andra typer av datainsamling använts såsom deltagandeobservation på soppluncher, böner och publika församlingslokaler och informella samtal, allt med syfte att få en djupare förståelse för de olika fallen. Detta brukar inom fallstudier kallas för triangulering och handlar om att man kopplar vissa utsagor till en viss kontext med hjälp av olika typer av datamaterial (Stake 1995).

4.2 FOKUSGRUPPSINTERVJUERNA

Fokusgrupper syftar till att studera grupper med människors föreställningar, kunskaper, attityder och värderingar och innebär att en grupp under en moderators ledning diskuterar ett givet ämne (Biling 2005, Tursunovic 2001, Wibeck 2010). Då syftet var att få en förståelse för församlingars kunskaper om segregation ville jag försöka skapa en plats för samtal snarare än en intervjusituation. Gruppintervjuer med fokus på segregationens konsekvenser blev därför metodvalet. Jag ville att min roll i denna studie skulle vara mer av en betraktare, en tolkare och en förmedlare, av den gemensamma röst som skapas i dessa fokusgrupper. En mer oplanerad konsekvens av metodvalet handlade om att åsikter och tankar kring segregationen också förhandlades i gruppintervjuerna, vilket adderade ytterligare en dimension till datamaterialet. Denna dimension ger också materialet ett extra djup, eftersom tankar och reflektioner som kom upp även kunde stöta på motstånd och ifrågasättas.

En annan anledning bakom valet av fokusgrupper som metod handlade om jag var mer intresserad av den kollektiva kunskapen som finns i försam-

lingarna än den individuella. Fokusgrupperna kom att fokusera på den kunskap om det segregerade samhällets konsekvenser som fanns bland församlingsmedarbetarna men också vad församlingarna gjort för förändringar i sina verksamheter för att möta denna utmaning.

4.3 FOKUSGRUPPERNA OCH DESS DELTAGARE

Eftersom fokus i denna undersökning handlade om att förstå segregation med utgångspunkt i Stockholms stifts församlingar var det viktigt att så många olika yrkeskategorier i församlingarna fick komma till tals. Det var ett aktivt val att inte endast inkludera förortsförsamlingar eftersom frågan om segregation inte är en fråga för förorten, minoritetsförsamlingar eller församlingar i mångfaldsområden att besvara, utan något som måste ses som en gemensam långsiktig uppgift för samtliga. Därmed var inte urvalet slumpmässigt utan målstyrt utifrån att projektet ville inkludera församlingar från Norrort, Söderort, Österort och Västerort, samt innerstad. Detta urval gjordes tillsammans med projektledningen på stiftet och vi ville se till att urvalet av församlingar också representerade olika avstånd från centrum. Även glesbygdsförsamlingar var med initialt men på grund av att det var svårt att få till en tid för intervjun föll de bort. Totalt valdes således 12 (av 64) Stockholmsförsamlingar ut. Följande församlingar deltog. Inom parantes anges hur många personer som deltog i varje fokusgrupp:

- Botkyrka (4)
- Flemingsberg (5)
- Hässelby (4)
- Järfälla (5)
- Nacka (7)
- Skarpnäck (7)
- Skärholmen (5)
- Sofia (4)
- Spånga-Kista (4)
- Vantör (5)
- Västerled (2)
- Västermalm (4)

Eftersom de tolv utvalda församlingarna skulle vara delaktiga i processen att sätta ihop fokusgrupperna skickade jag en förfrågan via brev och mail till kyrkoherdarna i församlingarna. De fick i sin tur i uppdrag att sätta samman en grupp medarbetare. I utskicket fanns information om studiens syfte och vad fokusgruppsintervjun skulle komma att innehålla. Ungefär en vecka efter utskicket ringde jag upp alla kyrkoherdar för att stämma av om de fått utskicket och om de kunde ställa upp med en grupp. Några var snabba att svara och de första fokusgruppsintervjuerna genomfördes under våren 2015.

Resterande intervjuer genomfördes under hösten 2015. Några församlingar tackade nej till att delta och motiveringen handlade antingen om omorganiseringar, nyrekryteringar etc. men i några fall handlade det om att jag inte fick tag på rätt person. I de flesta fall återkom kyrkoherden via mail eller telefon och tillsammans hittade vi en tid för intervjun. Vid något enskilt fall satt en medarbetare själv ihop en grupp och meddelade mig direkt. Arbetet var dock alltid förankrat hos kyrkoherde eller t.f. kyrkoherde.

Fokusgrupperna var olika i storlek men mitt önskemål var att grupperna skulle bestå av mellan 4–7 deltagare. På grund av sjukdom, vigslar och engagemang i flyktingmottagande blev det även vissa sena avhopp som jag inte kunde styra över. Trots det bestod alla grupper förutom den i Västerled av 3–7 personer. Fokusgrupperna bestod endast av fast anställda i respektive församling. Olika kategorier av anställda var representerade. I samtliga fokusgrupper var präster representerade. I samtliga grupper utom en var diakoner representerade. Kyrkomusiker var representerade i alla utom tre. Vaktmästare fanns med i tre av grupperna och pedagoger/ungdomsledare fanns med i alla utom en. I tre fokusgrupper var även kommunikatörer/administratörer med. Både kvinnor och män fanns representerade i alla grupper utom två där samtliga deltagare var män. Grupperna var däremot inte så mångfasetterade när det kom till etnisk bakgrund. Det var endast i tre av tolv fokusgrupper som deltagare som invandrat eller var adopterade var representerade. Fokusgrupperna speglade dock väl personalgrupperna i de olika församlingarna. Totalt deltog 56 församlingsmedarbetare i denna studie. Gruppintervjuerna genomfördes i någon av församlingarnas lokaler på arbetstid och samtliga intervjuer spelades in och transkriberades.

Att jag valde att gå via kyrkoherdarna handlade om att jag ville att projektet skulle vara förankrat i ledningen. Denna strategi var dock aningen tidskrävande och skulle kunna kritiseras för att ledningen på så sätt hade en möjlighet att sätta ihop en grupp som visade upp församlingen från dess ”bästa” sida. Man skulle kunna hävda att denna strategi riskerar att kritiska röster utesluts. Även om denna risk fanns så ansåg jag ändå att förankringen hos ledningen var viktigare och så här i efterhand finns det inget i mitt data-material som tyder på att deltagarna valts ut av någon annan anledning än att de haft något att säga om hur församlingen jobbar och borde jobba för att motverka segregationen i närområdet.

En reflektion jag gjorde under fältarbetet var, att de kyrkoherdar som ledde församlingar i områden präglade av mångfald var de som var mest angelägna att vara med i studien. De församlingar som ansåg sig ha en mer homogen befolkning förstod inte alltid deras erfarenheter var viktiga i detta sammanhang.

4.4 ANALYS AV FOKUSGRUPPSMATERIALET

Fokusgruppsintervjuerna spelades in och transkriberades, för att sedan tematiseras och analyseras som fall och de olika fallen ställdes emot varandra mellan varandra. Tematiseringen började med en textnära fas där jag med hjälp av programmet Atlas. Ti kodade mitt material. Frågor som ställdes under kodningen var: Vad sägs om segregation i närområdet? Vad sägs om konsekvenser av segregation i närområdet? Vad sägs om segregationens konsekvenser i församlingens verksamheter? När någon utsaga inte kunde kodas till mina övergripande frågeställningar skapades induktiva koder om vad dessa utsagor handlade om. En sådan kod var till exempel tydlighet/öppenhet. Efter att alla transkriberade fokusgrupper kodats skapade jag ett nätverk av koderna och försökte analysera relationerna mellan dem. Koderna analyserades även i relation till den kontextuella data som presenterades i kapitel 3, församlingsinstruktioner och egna fältanteckningar. På så sätt fick gruppens utsagor en kontextuell förankring i verkligheten. I denna process jobbade jag också mer fokuserat med att reducera antal koder genom att slå ihop dem till större teman. Tidigare forskning vad gäller segregationens konsekvenser användes slutligen för att belysa de teman som blev centrala.

4.5 FÖRFÖRSTÅELSE OCH FORSKARROLL

Min vetenskapsteoretiska ingång i detta arbete handlar om att jag tror att kunskap skapas tillsammans med andra. Det finns i denna typ av studie således inget direkt sanningsanspråk. Föreställningar kring vad segregation är och vad man kan göra åt det är i mångt och mycket något som vi skapar tillsammans. Jag vill dock förtydliga att den faktiska fördelningen av resurser mellan olika sociala grupper är högst reell vilket jag visar i kapitel 3. Detta är något som de flesta av församlingsmedarbetarna var medvetna om och själva relaterade till. Eftersom studien har en induktiv ingång och handlar om förståelse för församlingsmedarbetares vardagskunskaper samt hur de arbetar mot segregationen, var det viktigt att hitta ett sätt att samla kvalitativ data kring detta.

Jag är själv uppväxt i Svenska kyrkan. Både min farfar och morfar var skolkantorer och i min släkt finns disputerade teologer, präster och biskopar. Jag har gått i kyrkan, jag har varit konfirmand och varit med i ungdomsgrupper och körer, men är sedan några år tillbaka en relativt inaktiv medlem. Sammanhangen, det vill säga kyrkorum och församlingshus och den symbolik och kultur som finns på dessa platser känns på många sätt naturliga för mig. Detta ger mig på ett sätt vad man inom sociologisk forskningen brukar kalla ett ”insider perspektiv”. Samtidigt är de församlingar jag besökt i studien annorlunda än de jag har erfarenhet av under min uppväxt i Ångermanland. Jag har därför kunnat skifta mellan insider- och outsiderperspektivet på ett relativt naturligt sätt. Jag känner å ena sidan igen bönerna som bes, psalmerna som sjungs men kan samtidigt gå därifrån och se på mitt

material med en utomstående sociologs blick. Jag tror att de olika perspektiven varit en styrka i själva fältarbetet. Ibland har jag kunnat inta rollen som outsider och fråga om förtydliganden som kanske hade verkat märkliga om en insider hade ställt dem. Samtidigt har jag förstått sammanhanget tillräckligt bra för att dra paralleller mellan det som sägs i fokusgrupperna och kyrkan som organisation.

4.6 TROVÄRDIGHET

Jag har tillsammans med projektledningen på Stockholm stift skapat olika forum där forskningsplanen, tematisering och tidiga analyser har granskats av en referensgrupp med deltagare från civilsamhället, svenska kyrkans kansli, stiftsstyrelsen och medarbetare inom svenska kyrkan. Projektet har i detta arbete velat ha med representanter från civilsamhället som aktivt jobbar

mot diskriminering och anti-rasism. Syftet med detta var att ge minoritetsgrupper i samhället en möjlighet att delta i projektet eftersom vi som arbetar med och i kyrkan ofta tillhör majoritetssamhället. Av totalt 56 deltagare i fokusgruppstudien hade till exempel endast två själva invandrat. Projektgruppen reflekterade kring detta på ett tidigt stadium och av den anledningen valde vi aktivt personer i referensgruppen som förutom sin expertis på området också kunde tänkas bära på egna erfarenheter av hur det är att falla utanför normen. Detta gjordes inte bara för att säkerställa representation i den grupp som skulle jobba med studien utan var också kopplad till trovärdigheten av de analyser som komma att göras. Eftersom referensgruppen varit delaktig i olika faser genom hela forskningsprocessen, är förhoppningen att det underlag som rapporten genererar ska ses som trovärdigt från olika perspektiv. Det är många röster som inte hörs och de citat som valts ut för att exemplifiera olika teman i fokusgruppsmaterialet är bara en bråkdel av helheten, men representerar ändå en bild av hur segregeringen upplevs och vad som görs för att motverka den inom Stockholms stifts församlingar.

4.7 ETISKA ÖVERVÄGANDEN

Jag har försökt att få med så många röster som möjligt i rapporten men såklart täcker den inte all den komplexitet och alla förhandlingar som pågått under fokusgruppsintervjuerna. Jag har också tänkt mycket på hur jag kan balansera skyddandet av fokusgruppsdeltagarnas identiteter och samtidigt kunna visa på en kontext. Deltagarnas befattning (och eventuellt kön) skulle kunna ha en betydelse för vad som sägs och inte sägs då samtalet sker mellan olika personer med olika mycket organisatorisk makt. Jag valde därför att betrakta kunskapen som konstruerad i grupp och därför tillskrevs det som sas fokusgruppen, inte individerna som deltog. Ett annat argument för att inte skriva ut deltagarnas befattningar och kön är att det kan vara svårt att separera sina professionella åsikter från sina personliga när man pratar om segregation. Det är därför mer etiskt försvarbart att försöka göra deltagarna i fokusgrupperna så anonyma som möjligt. Trots detta kan nog vissa välinformerade personer koppla en del utsagor till vissa specifika personer, men jag har gjort vad jag kan för att minimera den risken.

5 Resultat och analys

5.1 VILKEN SEGREGATION SER MEDARBETARNA I NÄROMRÅDET?

Fokusgrupperna startades alltid med denna fråga och alla som deltog fick möjlighet att kommentera vilken segregation man ser i sitt närområde. I tematiseringen av intervjuerna fann jag två tydliga skillnader i materialet som handlade om hur komplex man såg segregationen, vilket stämmer överens med den bild som målades upp i kapitel tre. Här blev det tydligt att församlingarna som låg i områden med större andel utrikesfödd befolkning också hade en mer komplex bild av sin omvärld. Många av dessa var dock aningen tveksamma till termen segregation och om deras närområde verkligen kunde kallas segregerat. Till exempel reagerar en deltagare i Flemingsbergs församling på själva segregationsbegreppet kopplat till närområdet och säger att: "Min första tanke var nog egentligen att Flemingsberg är ett extremt osegregerat område. Det finns väl få platser i vårt land, i vår värld, där majoriteten av världens nationaliteter finns representerade". Hen reflekterar vidare genom att separera de olika dimensionerna och säger:

På ett etniskt sätt så är det enorm blandning och samtidigt så är det socioekonomiskt segregerat jämfört med en station bort. Men det är säkert utbildningsmässigt sett absolut inte det, utan att det finns allt från analfabeter till väldigt högutbildade.

Denna synpunkt var ganska vanlig i fokusgruppsmaterialet och de olika segregationsdimensionerna (Musterd & Andersson 2005) ställdes emot varandra, för att på något sätt förstå om närområdet var segregerat eller inte. I Järfälla, som ligger nära länssnittet både vad gäller ekonomisk standard och andel utlandsfödd befolkning, gör man en liknande analys av närområdet. En fokusgruppsdeltagare menar att: "ansiktena i Järfälla, eftersom det är en av Sveriges största församlingar, är väldigt olika beroende på vilket geografiskt område du åker till". Hen fortsätter med att exemplifiera detta och säger:

Åker man till Viksjö som är ett småhusområde där det har varit mycket barnfamiljer förut, börjar det nu bli mer äldre par. Men nere i Barkarby, där jag jobbar, är många också äldre, lite mer svensk bakgrund, och de kommer också till kyrkan, och det kommer några nya (läs nyanlända invandrare), men inte så många. Här i Maria kyrka, som ligger mitt i ett miljonprogramsområde, präglas man av de som bor här. Så ansiktena är så olika. Och det är en typ av segregation.

Medarbetarnas bilder av boendesegregationen i Flemingsberg och Järfälla liknar varandra trots att de, när man ser till statistiken, skiljer sig ganska mycket. Detta kan ha att göra med att segregationen mellan olika kyrkor är stor. Även fokusgruppen i Hässelby ger en liknande bild av segregationen och en deltagare menar att: ”Segregation, ja, här i Hässelby, där tänker jag att det handlar väldigt mycket om var man bor, vilken utbildning man har och, ja, var man kommer ifrån, helt enkelt. Tillgång till arbete, konsumtionsmöjligheter, och så vidare”. Hen fortsätter att förklara detta som att: ”I Hässelby finns egentligen allting. Väldigt fina hus och områden att bo i, och sen åt andra hållet, så att säga. Men det är kanske på ett ytligt plan”. Hen menar dock att detta kan ta sig andra uttryck och påverka till exempel vilka vi umgås med och vilka man har i sin bekantskapskrets och vänkrets. En annan deltagare resonerar vidare och ger följande exempel:

Ja, Hässelby har ganska varierat utbud av människor(...) Loviselundsvägen representerar hela Hässelby. För den börjar med Hässelby gårdscentrum, som är ghettot, och så fortsätter det med lägenheter, övergår till radhus och till slut så är det villor, i slutet av gatan.

Det som blir tydligt i denna studie är att även i församlingar som ligger relativt nära Stockholms centrum, som i Skarpnäck och Nacka, upplever församlingsmedarbetarna att närområdet har en komplex segregation. Dessa två församlingar ligger i områden vars andel utrikesfödda ligger relativt nära andelen utrikesfödda i hela Stockholms län. Nacka ligger över länssnittet när det kommer till ekonomisk standard medan Skarpnäck har en lägre ekonomisk standard jämfört med Stockholms län i stort. I fokusgruppen i Skarpnäck säger en av deltagarna att ”socioekonomiskt ser den (läs segregationen) väldigt, väldigt, väldigt olika ut, och segregerad eller inte, ja, vad betyder det egentligen?” Hen fortsätter:

I Skarpnäck, där har vi en ganska mångkulturell, alltså, en blandning av nationaliteter jämfört med Bagarmossen. Så det är en stor skillnad. Medan här i Bagarmossen finns det rätt mycket fattigdom. Och psykisk ohälsa. Sedan hur det ser ut i Kärrtorp är lite blankare, och sen vet jag att Hammarbyhöjden, Björkhagen är mer välmående. Och så tänker jag, Pungpinan ; det lilla villaområdet. Så att inkomst ... det är brett, från den fattigaste fattiga till den ganska välbeställda.

Spånga-Kista församling liknar Botkyrka och även där är andelen utrikesfödda högre än länssnittet och den ekonomiska standarden lägre. Här framträder en likartad bild av att närområdet i sig är segregerat men här verkar man se en etnisk segregation och en deltagare i fokusgruppen där gör följande analys:

Som jag ser det så är det två olika delar i församlingen. Det är en del som hör till Järva och sen den traditionellt gamla här i Spånga. Och det är en obalans mellan de olika delarna i församlingen. Här är mer traditionellt svensk-kyrklig och den andra är ju mer invandrare... Jag har allt från läkare till folk som inte kan läsa och skriva. Och olika religioner.

Att områden som historiskt haft lägre status fortsätter att ha det kommer även upp i fokusgruppen i Nacka. Nacka församlings närområde har lika stor andel utlandsfödda i befolkningen som Stockholms län men aningen högre ekonomisk standard än länssnittet. En av deltagarna konstaterar att: ”den stora traditionella segregationen, det är ju Saltsjöbadens postområde. Saltsjöbadens församling och Nacka församling i Fisksätra, det är mellan dessa som de stora socioekonomiska, etniska, kulturella och bostadsmässiga skillnaderna finns och den stora utmaningen också”.

I innerstadsförsamlingarna beskrivs segregation i närområdet mer utifrån att alla har liknande bakgrund och det som skiljer människor åt är snarare boendeform än etnicitet. Västerled, Sofia och Västermalm har alla mindre andel utrikesfödda och högre ekonomisk standard än länssnittet. Fokusgruppen i Sofia församling hölls i Fryshusets lokaler och en av deltagarna i fokusgruppen konstaterar att ”det inte är så mycket mångfald i Sofia församling och att det är här, i Fryshuset, mångfalden finns”. Denna mångfald kan man ju dock se som *importerad* eftersom Fryshusets skola och fritidsaktiviteter attraherar ungdomar som bor i andra delar av staden och kanske inte speglar befolkningsunderlaget. I fokusgruppen i Västermalms församling verkar man se en segregation som handlar om hur länge ett område haft hög ekonomiskt standard. En av fokusgruppdeltagarna säger:

Kungsholmen och Essingeöarna ser lite olika ut... om vi säger östra Kungsholmen, större lägenheter, har varit välmående längre. Västra Kungsholmen, mindre lägenheter, till stor del mindre men nu bygger man i Lindhagen lite större. Vi har Lilla Essingen, små lägenheter. Så har vi Stora Essingen, med lägenheter och villor. Och Stora Essingen är välmående, Lilla Essingen är inte lika välmående och man kan säga att västra Kungsholmen inte är lika välmående som östra Kungsholmen. Och vad får det för konsekvenser då? Jo, att befolkningsmässigt (läs etniskt) är det ganska homogent. Så det bor, så att säga, människor som kommer från Norden, Skandinavien, man kan komma från Norge och Danmark och Finland och så.

I Västermalms och även i Västerleds församling ser man en annan typ av konsekvens av segregationen. En deltagare i fokusgruppen i Västermalm menar att ”det är många, framförallt ensamstående med komplexitet i familjerna som inte riktigt matchar den här nya välbeställda befolkningen”. Hen menar att konsekvensen av segregationen i detta område handlar om att det kan vara svårt att leva upp till normen. ”Man har kanske sålt en lägenhet och köpt en liten eller

två små och så bor man här och så har man inte så fett ekonomiskt vilket leder till att man inte kan ge sina barn det som andra kan göra” och hen menar att Västermalms segregering ofta handlar om att man stigmatiseras för att ”man inte har råd att betala årsavgifter och sådana här saker”. Detta menar hen kan slå väldigt hårt och vara väldigt destruktivt speciellt för barn.

I Sofia församling berättar en av fokusgruppsdeltagarna som jobbat på Fryshuset att, där var det en av de första gångerna som hen mötte ”en mångkulturell värld utan dess like”. Det fanns en rädsla till en början som handlade om vad som skulle hända med den egna tron men hen menar att denna rädsla ”byttes till en stor aha-upplevelse”. Hen menar att tron ”blev mer grundad i mötet med muslimen, i mötet med henne som kallar sig häxa, i mötet med den och den”. Denna deltagare kopplar mångfalden det vill säga att hen kunde äta frukost med studiebesök från Livets ord, ha samtal med en muslim och därefter möta någon från Frälsningsarmén till något som gjorde att hen kunde hitta tryggheten i sin egen tro.

Det som blir tydligt i församlingarnas beskrivning av segregationen i sina respektive närområden är att bostadsorter som hyst många fattiga i historien fortsätter att göra det. Skillnaden idag är att den fattiga befolkningen är lite mer blandad än tidigare i alla fall i Stockholms ytterstadsområden. Många utrikesfödda hamnar i dessa områden. Några områden som kommit upp under fokusgruppsintervjuerna som präglas av en komplex segregation är Fisksätra, Skarpnäck, Hagsätra, Rågsved, Norsborg, Hässelby gård, Visätra, Husby och Akalla. I dessa församlingar har man försökt hitta nya vägar att bedriva sin verksamhet på.

5.2 VILKA SEGREGATIONSKONSEKVENSER SER MEDARBETARNA?

Segregationen som beskrivits ovan verkar också ses som orsaker till konflikter mellan olika segregerade grupper. En fokusgruppsdeltagare i Järfälla församling ger följande bild av segregationens konsekvenser i närområdet:

Det ser jag som den stora segregationen, att det finns en stor misstänksamhet mellan de olika grupperna. Det finns en stor misstänksamhet mellan ortodoxa och muslimer, och det skapas extrema grupper åt båda hållen. Jag går ut och nattvandrar. Då går jag ibland med muslimer, ibland med ortodoxa, och så där. Samtidigt som det också görs jättefina grejer. Alltså människor som verkligen försöker och vill jobba för fred, och inte ser de gränserna. Men det blir lätt att just identitetslösheten som segregationen skapar, ett utanförskap, att man då tar sig en extra identitet, och att den kan bli en aggressiv identitet. Av rädsla av att försvinna.

Denna typ av problematik verkar man se även i innerstadsförsamlingar trots att man inte har så stor utlandsfödd befolkning i sitt närområde jämfört med andra församlingar. I Västermalms församling ser man motsättningar i mötet med andra kristna. En fokusgruppsdeltagare exemplifierar dessa motsätt-

ningar på följande sätt: ”Jag har haft flera samtal med syriskortodoxa som går i gudstjänst i Sankt Göran.” Hen menar på att församlingens ”goda samtal med muslimer, med judar, hinduer och buddhister” ibland kan ifrågasättas av ”vännerna som har levt i en minoritetssituation och i ett muslimskt förtryck”. Enlig fokusgruppsdeltagaren är ”de (syrisk-ortodoxa) inte ett dugg intresserade av att föra dialog med muslimer”. Hen brukar då ta denna diskussion och säga: ”men vi har ju bra relationer, jag känner ordförande i muslimska rådet”. Fokusgruppsdeltagaren menar att detta ju inte är så konstigt med tanke på vad dessa grupper flytt ifrån och att denna rädsla är något medarbetarna måste förhålla sig till och jobba vidare med. Segregationen enligt deltagaren verkar leda till att människor inte möts vilket förstärker segregationen.

Vissa av Stockholms stifts församlingar verkar ha förstått sin roll särskilt vad gäller frågan om rädsla mellan olika religiösa grupper. Dock verkar denna interreligiösa dialog inte alltid finnas. En deltagare i fokusgruppen i Järfälla församling beskriver det som att ”kliva in i en miljö, och inse att; oj, vi har flera olika världar inom några kilometer av församlingen bara”. Hen fortsätter att konstatera ”men de här världarna möts inte så ofta. Människorna ser varandra när de går på Ikea, men de möts egentligen aldrig”. Hen menar att detta fenomen är både tråkigt och intressant och menar ”att ska vi bygga ett samhälle där alla får plats, så måste vi skapa några slags mötesplatser mellan alla dessa olika grupperingar”. Samtidigt är det inte alltid så lätt menar deltagaren och granskar sig själv lite kritiskt och konstaterar ”här i Järfälla till exempel har vi en av de största shiamuslimska moskéerna i Sverige. Jag har varit där en gång, en eftermiddag, och pratat med imamen. På tolv år”. Viljan att ta ansvar för den rädsla som finns mellan olika religiösa grupperingar verkar finnas men detta arbete verkar inte ha en förankring i det vardagliga arbetet i alla församlingar.

En deltagare i fokusgruppen i Flemingsberg pekar på att det finns andra historiska förklaringar till vissa motsättningar som återskapas idag och tar exemplet mellan Visätra och Flemingsberg där det enligt deltagaren ”funnits en antagonism mellan ungdomar, ganska brutal också.” Det finns enligt hen ”en historia” och ”den handlar inte om att det är etniska svenskar som har bråk med ungdomarna här, utan det är ungdomar som bor där uppe och har sin identitet där och som har förutfattade meningar om ungdomar som bor här.” Det som vid första anblick kan verka som en konflikt mellan ”svenska” och ”invandrare” kan alltså ha mer att göra med att det finns en historisk uppdelning mellan olika områden. Uppdelningen verkar nu blivit ”etnifierad” på grund av att ett område haft stor inflyttning av olika invandragrupper menar deltagaren. Detta kan härledas till Holmqvists och Bergstens studie (2009) som visar på att man måste förstå den socio-ekonomiska segregationen som allt mer sammankopplad med etnicitet. Det relaterar också till Franzén (2008) som menar att den som anses vara etablerad på en plats ofta känner sig hotad av nykomlingar. I Västerleds församling pekar en fokusgruppsdeltagare på vad som kan hända när de etablerade känner sig hotade:

För några år sen hade vi en prästbostad som skulle säljas och då var det en familj som köpte den. De var invandrare från annan kultur. Och då kommer jag ihåg att det blev någonting med mäklaren ... något trubbel med försäljningen eftersom de som ville köpa kom från en annan kultur. Ja, det var lite skumt för mig faktiskt.

Uppfattningarna om segregationen skiljer sig mellan de olika församlingarna. Man kan se att områden som präglas av mångfald också har en mer komplex analys av segregationen. Fokusgruppsdeltagarna i dessa områden gör oftare kopplingar till historiska motsättningar som de menar tar sig nya uttryck idag. Denna medvetenhet och problematisering av begreppet segregation och hur det förhåller sig till mångfald finner jag inte i samma utsträckning i fokusgrupperna i innerstadsförsamlingarna. Samtidigt verkar samtliga församlingar förhålla sig till de konflikter som idag kan uppstå mellan kristna och andra religionsutövare. Samtliga församlingar i studien jobbar aktivt för att främja dialoger mellan olika religiösa samfund. Vissa verkar ha kommit längre än andra. Det interreligiösa arbetet som förekommer i vissa församlingar verkar vara delvis personbundet.

5.3 PÅ VILKET SÄTT PÅVERKAS FÖRSAMLINGSARBETET AV SEGREGATIONEN?

5.3.1 Att verka med mindre ekonomiska resurser

Ett tema som var tydligt i församlingarna i ytterområdena var försämrade ekonomi och minskade medlemstal (se diagram 5, kap 3). Så här säger en fokusgruppsdeltagare i Botkyrka om Svenska kyrkans minskade makt och inflytande:

Det är klart kyrkan har väl alltid varit en maktfaktor, men jag tror inte folk klagade så mycket på kyrkan när den var en maktfaktor. Men nu, när den inte har någonting att komma med... Svenska kyrkan är en väldigt liten del (av alla trossamfunden här). Jag har hört två olika siffror och det ena är att vi är 13 % tillhöriga och den andra att vi är 17 %, i norra Botkyrka.

En likande bild ges av en fokusgruppsdeltagare i Skärholmen som menar att församlingen ”tappar väldigt många (läs medlemmar) varje år”. Hen fortsätter och gör följande analys av varför och menar att ”det är inte att folk går ur Svenska kyrkan, de som bor här, utan det är att de som är medlemmar flyttar härifrån”. Deltagaren kopplar utflyttningen till segregationen: ”Många känner sig kanske inte riktigt hemma här längre. Just på den här cirkeln som är runt Stockholm, de här yttersta tunnelbanestationerna, det är här det är lättast att få lägenhet, och de så kallade svensksvenskarna flyttar till andra områden”.

Hen säger, "Nacka, till exempel, eller Hägersten, som är våra grannförsamlingar tror jag har cirka 60 % medlemmar, och vi har 24, är på väg till 23 %".

I Järfälla framträder en annan bild relaterad till ojämlikheterna mellan Stockholms olika församlingar när det kommer till ekonomi. En fokusgruppsdeltagare menar att "har man mycket pengar kommer man ju inte och söker pengar" hen drar därefter kopplingen till att det är i förorten som de flesta som behöver pengar finns och säger: "Här ute i förorten så finns det inte så himla mycket att fördela, men om man ser på innerstan, jag jobbade i Katarina förut, där hade vi ju miljoner att fördela. Här har vi 50 000 kanske. Så det är en väldig skillnad". Deltagaren fortsätter att berätta att när man inte har några pengar att fördela, jobbar man mer med att hjälpa de som söker sig till kyrkan och säger vidare: "Vi kan hjälpa till och träffa socialtjänsten eller vad det nu behövs för någonting och så erbjuder vi samtal, för det är det som vi är verkligen bra på i kyrkan, att skapa ett sammanhang".

Även i Spånga-Kista församling brottas man med dålig ekonomi och här är det en av deltagarna i Spånga-Kista gruppen som är upprörd över att de församlingar som jobbar i områden som präglas av komplex segregation också har sämst ekonomi. Hen säger: "Det är församlingar som har majoriteten invandrare och har väldigt dålig ekonomi".

En av deltagarna i fokusgruppen i Sofia församling har också reflekterat över att förtroendet för Svenska kyrkan också är kopplat till ekonomiska resurser. Hen refererar till en föreläsning av Jonas Bromander från Kyrkokansliet om förtroendet för svenska kyrkan som samhällsaktör. Och förklarar att "de som gillar Svenska kyrkan, de gillar också försvaret och kungahuset". Deltagaren i fokusgruppen drar därefter slutsatsen att: "De är alltså våra närmaste värderingsmässiga vänner. De som är mer resurssvaga och lever i utsatthet de ger inte alls lika hög poäng på frågan om de får ut någonting utav Svenska kyrkan". Hen fortsätter att problematisera detta och menar att om Svenska kyrkan fortsätter att jobba med de som uppskattar och har förtroende för Svenska kyrkan "blir det ju övre medelklassen som får mer resurser. De som har mindre får mindre". Deltagaren menar att kyrkan inte bara kan jobba med sådant som fyller verksamhetens grupper, till exempel kör- och konfirmandverksamhet och som ger bra underlag när man söker anslag då detta enligt hen riskerar att förstärka segregationen och menar att Svenska kyrkan istället bör "vara en motkraft" och "göra medvetna val som styr bort från det. Fryshuskyrkan är ju ett sådant tydligt, medvetet val", menar hen.

Det verkar finnas något av ett moment 22 här. Många av församlingsmedarbetarna i områden med stor andel utrikesfödda och få antal medlemmar i närområdet oroas över minskade ekonomiska resurser. Där måste man samtidigt arbeta på nya sätt för att samla människor; något som kräver mer resurser i alla fall initialt.

5.3.2 Att hantera skillnaden mellan olika kyrkor i samma församling

Att församlingarna ofta förhöll sig till minskade ekonomiska resurser var dock inte det enda som ledde till praktiska problem när det gällde att organisera verksamheter. Många församlingar pratade också om en typ av traditionell uppdelning som handlade om att en kyrka som låg i ett mer medelklassområde hade svårt att öppna upp för aktiviteter av mer mångkulturell eller alternativ prägel. I fokusgruppen med Sofia församling såg en deltagare tillbaka på hur det var när Fryshuset först öppnade:

Fryshuskyrkan ansågs då vara en egen verksamhet som man inte visste så mycket om. Jag mötte ganska mycket motstånd hos medarbetare i Sofia i början, när jag ville ha med medarbetare hit (Fryshuskyrkan). Det fanns de som tyckte att: 'vi har ju ingenting med dem att göra och varför ska de vara här?'. Den attityden är helt borta.

En av deltagarna i fokusgruppen i Spånga-Kista församling ser denna uppdelning i sin vardag och menar att det finns en attityd inom församlingen som handlar om ett "vi" och ett "dem" och hen tyckte att detta inte är rätt. I den här delen av fokusgruppsintervjun pratade vi om personer från Mellanöstern som vill delta i gudstjänsterna och vad man kan göra för att de ska känna sig mer inkluderade:

Jag känner att det inte bara kan vara så att vi ska liksom pådyvla dem vår gudstjänst och vårt sätt att göra. Utan vi måste ta och ge.

Vi fortsätter samtala om hur man kan anpassa olika delar av gudstjänsten. Gruppen menar att man kunde göra en gudstjänst med musik från Mellanöstern. Man kunde också ha någon som översatte gudstjänsten på andra språk. En deltagare säger att man i Rinkebykyrkan har i genomsnitt två olika språk i varje gudstjänst, ofta arabiska och farsi. Gudstjänsten tar förstås längre tid, då den förs på flera språk. Hen efterfrågar även någon modell för denna typ av gudstjänst. Hen var trött på att "man får liksom snickra den själv från början". En annan sak som kommer upp är den interna segregationen mellan Rinkebykyrkan och Spånga kyrka. En av deltagarna säger: "Jag tycker inte att vi bara ska hålla till i Rinkeby. Det blir lätt så att vi som jobbar med invandrare ska hålla till där". Hen menar att det finns en attityd som präglas av "Varsågoda, här får ni nya lokaler. Trivs." Istället menar deltagaren att man borde jobba emot segregationen där personer med invandrarbakgrund går i en kyrka och personer med svensk bakgrund går i en annan: "Det är en segregation i vår församling" säger hen och fortsätter; "När jag kom hit var det inga invandrare i kyrkan. Det fanns kanske 2-3 stycken. Nu är det hälften. Jag har dragit dem dit". Detta arbete menar deltagaren har mött motstånd i kyrkorådet, bland församlingsbor, och bland kyrkvärdar.

I Vantörs församling som har högre andel utrikesfödda i sitt närområde än

Stockholms län och lägre ekonomisk standard gör en fokusgruppsdeltagare följande reflektion kring den interna segregationen i den församlingen:

Jag tänker också att det finns en psykologisk gräns till att delta i verksamheter där det finns ungdomar från mer välbärgade delar av församlingen (konfirmation, ungdomsgrupp och så där) för att man känner att det inte är för mig. För jag identifierar mig med det som är här, det jag känner till, här i Hagsätra eller Rågsved.

Det kan vara viktigt att lyfta upp att det i många fokusgruppsintervjuer talas om en informell uppdelning mellan vilka grupper de olika kyrkorna inom samma församling ska fokusera på att attrahera. Detta verkar vara något som många medarbetare motsätter sig och riskerar att cementera den rumsliga segregationen.

5.3.3 Att hitta balans mellan tydlighet och öppenhet

Ett tema som fanns i många av fokusgrupperna handlade om att balansera tydlighet och öppenhet. I Vantörs församling pratade vi ganska mycket kring denna balans eftersom svenska kyrkan där jobbar nära lokala föreningar som en del i arbetet mot segregationen. En deltagare i gruppintervjun i Vantör menade att det inte finns någon motsättning mellan att vara både öppen mot omvärlden och tydlig i sitt budskap. Balansgången är istället en tillgång när man jobbar mot segregation. Deltagaren menar att ”är jag tydlig med vad jag står för så ger det också möjlighet för den andra att vara tydlig” och fortsätter förklara att det inte handlar om ”att stå och banka sin egen sanning mot någon annan, men att vara den jag är”. Hen säger vidare att ”i det här sammanhanget (i mötet med lokala föreningar) så framträder vi alltid som kyrkoarbetare. Det är redan klart var vi kommer ifrån” men att det sedan handlar om hur man förvaltar det. Deltagaren avslutar med att säga. ”Jag ser ingen motsättning i öppenhet och tydlighet, faktiskt”.

Denna balansgång kring vad kyrkan ska vara sammanfattas väl i samtalet nedan. En deltagare i fokusgruppen i Hässelby tar här upp att ”jag tycker att vi ska bli suddigare. Kyrkan är för strikt, speciellt när det kommer till vad som får sjungas och spelas”, vilket ökar segregationen och minskar tillgängligheten för vissa grupper. En annan deltagare håller inte med om striktheten:

Jag tror inte man ska vara suddigare. Eller vagare. Jag tror tvärtom att vi ska vara tydligare. Och när man är tydlig så betyder inte det att man exkluderar andra. Vi är en kyrka som är tydlig med att vi är till för alla människor. Och som vill öppna upp för alla, till och med om man tror på ”Eckankar”, eller är troende muslim. Välkomna. Men vi måste stå upp för den (öppenheten), vad är det annars för vits med att vi ska vara kyrka?

En tredje person håller med och säger: ”Precis, för att vad går annars vår tro och alla våra värdegrunder ut på? Varför vi är kyrka? Annars kan man ändra det till kulturhus eller någonting”. Det vi ser i detta samtal är just hur församlingsmedarbetare försöker balansera öppenhet och tydlighet. Det verkar handla om att man vill ha en öppenhet gentemot andra kulturer och religioner utan att för den delen förlora tydligheten i det kristna budskapet.

Det som kan bli problematiskt när det kommer till relationen mellan öppenhet och tydlighet verkar också handla om att man har svårt att ta till vara andras erfarenheter. En person i gruppintervjun i Spånga-Kista församling har sett detta och säger följande:

Jag tänker mig att det är viktigt att vi är beredda att möta människor på riktigt och inte bara säga ”de kommer till oss”. Vad har de som kommer med sig? Vad tar vi tillvara av dem vi träffar? Du säger ”du är från Bagdad, jaha vad tråkigt”. I stället ”vad har du med dig som vi kan lära oss av?”

En annan deltagare i samma fokusgrupp fortsätter på temat och kopplar ihop det med att kyrkan har för mycket på sin agenda och fortsätter:

Det finns ett stort krav på kyrkan. Vi måste täcka upp här och vi måste göra det där. Vi gör det vi kan. Jag träffade någon som jobbade i Sundsvall med 19 romer. Ja, då jobbar man med det.

Deltagaren menar att kyrkan hela tiden måste välja och ”liksom göra det som är möjligt” och är skeptisk till inställningen att kyrkan ska göra allt. Hen kallar denna inställning ”vi-borde-göra-det-också ” och menar att den ”förlamar oss”. Sammanfattningsvis säger deltagaren att det finns ”ett stort krav på oss att vi ska stå där med jättegryper och bara vara och finnas och föra ut det här glada budskapet”. Jag förstår detta som att det faktiskt är medarbetarna som gör det praktiska arbetet och att detta arbete i mångt och mycket bygger på enskilda initiativ. Medarbetarna upplever att det finns en förväntan på kyrkorna att engagera sig ännu mer.

Detta tema om balansen mellan tydlighet och öppenhet kommer upp i fler fokusgrupper. Här är ett exempel från fokusgruppen i Botkyrka som anser att kyrkan måste blir tydligare med vad den står för. I den här delen av fokusgruppsintervjun pratar vi om hur medarbetarna förhåller sig till nya personer som söker sig till kyrkan. En av deltagarna beskriver att det funnits en osäkerhet kring hur mycket man ska berätta om vad Svenska kyrkan är. Hen säger att det länge var så att man lät de som var nya ”vara här några gånger”, och att man inte ville ”stöka till så mycket, utan bara säga lite försiktigt hej”. Deltagaren tror istället på att man borde göra tvärtom och föreslår ett annat förhållningssätt:

När de kommer hit, när de äntligen har tagit steget, då backar vi och vart ska de gå då? Vart ska de ta vägen? Jag tror att man istället ska agera tvärsom och våga säga ’vad roligt att du är här. Kom och var med’. Jag tror att trovärdigheten står på spel om man stoppar tro och bön längst ner.

Oavsett om man tyckte att det var svårt eller inte att balansera öppenhet och tydlighet, så är det ett centralt tema för de flesta församlingsmedarbetare i den här studien. I de församlingar där närområdet har en större andel utrikesfödda, lägre ekonomisk standard än länssnittet och där många i närområdet inte är medlemmar i Svenska kyrkan, verkar samtal om balansgång mellan tydlighet och öppenhet vara mer levande.

Fokusgruppsdeltagarna i Vantör ser sitt närområde som präglad av mångfald. Där har man valt att delta i andra aktörers aktiviteter och har ett naturligt sätt att se på öppenhet. En av deltagarna relaterar detta till att de under de senaste åren har haft större utbyte med lokala föreningar som till exempel Fria teatern, och med de grupper som jobbar mot rivningsbeslutet kring den gamla skolan i Högdalen. Hen ser detta arbete som ett samarbete med grupper ”som vill åt ett visst håll” och förklarar att dessa grupper är ”i samklang med hur kyrkan vill vara i lokalsamhället, det vill säga att stå upp för den lilla människan, mot utsattheten, och komma bort från kommersen och så där”. Deltagaren menar att detta ger kyrkan en annan roll som inte alltid är så lätt att hantera och beskriver det som att ”där handlar det för oss som kyrka att komma ur en position där vi har varit sedda väldigt udda och konstiga”. Hen ser att det finns möjligheter i dessa samarbeten eftersom ”det händer saker där, det är spännande. En öppenhet”. Denna nya roll menar deltagaren handlar om att ”vara på plats och att vara där andra grupper möts, och föra samtalet om bygden”. Hen menar att när det handlar om kultur, teater, politik och då är det viktigt att någon från kyrkan bara är med och som hen säger ”inte bara vara i kyrkans byggnad”.

Vad jag vill lyfta fram här är förhandlingen om församlingars identitetsarbete. Detta tema fanns i alla församlingar, men i de som hade en komplex segregation verkade detta vara något man tänkt mycket på. I innerstadsförsamlingarna verkade öppenheten vara något som man strävade efter men samtidigt så fanns det inte samma levande dialog kring detta. Här ser jag att det finns paralleller till det Ideströms (2013) visar i sin studie av glesbygdsförsamlingar. Han menar att det där finns två olika och konkurrerande diskurser kring Svenska kyrkans identitet. Den ena handlar om vikten av att Svenska kyrkan klargör vad den står för innan den kan vända sig utåt och möta andra. Den andra handlar istället om vikten av att Svenska kyrkan vänder sig utåt och analyserar sin omvärld för att sedan definiera vad man ska vara. Dessa diskurser formar enligt honom samtal och kan leda till en olycklig separation mellan kyrka och omvärld (Ideström 2013, s.33). I fokusgruppsmaterialet återfinns också dessa diskurser.

5.3.4 Att spegla samhället

Något som också blev tydligt i fokusgruppsmaterialet var att den mångfald som finns i samhället, speciellt den som handlar om olika etniciteter, inte speglas bland de anställda. Detta gäller i samtliga församlingar som ingått i

studien. I gruppintervjun i Hässelby pratar man om detta och en i gruppen konstateras att personalgruppen består av anställda med etniskt svensk bakgrund men så ändrar han sig och säger ”Men vi har några som har en annan bakgrund” och en annan i gruppen som själv har invandrat till Sverige fyller i: ”Ja, inte många”. En tredje person börjar reda ut detta och konstaterar med ett leende: ”Det är du och Tess*, som är halvgrek” och en fjärde person räknar ihop: ”ja det är två av 30”.

Representation var något som ofta kom upp till diskussion speciellt i områden där befolkningen var mer mångfasetterad. Så här menar en deltagare i gruppintervjun i Järfälla att de jobbar med representation bland de anställda:

Men jag tror att i de fall det har anställts någon i församlingen är det inte präst eller diakon utan någon som jobbar med mer praktiska frågor, som kommer från en annan kultur. I de fallen drar den personen med sig människor från den kulturen till olika aktiviteter i kyrkan också. Och så växer trädet och kontaktytan.

En annan deltagare håller med och menar att man ser detta bland dem som praktiserar i köket ”då kommer deras barn och käkar, så vi drar till oss dom vi har ikring oss”. I Nacka församling jobbar man också aktivt för att försöka öka representationen av minoriteter bland de anställda. En deltagare i Nacka församling säger:

När det gäller prästtjänster har vi ganska ofta annonserat att tvåspråkighet svenska-finska är meriterande. Att vi behöver det. Vi kommer nu anställa en person med arabiskt tungomål och det känns viktigt i sig, språkkompetens.

Ytterligare en deltagare håller med men kopplar detta med segregation till vilka som söker till präst och diakonutbildningar. Hen konstaterar att ”det är klart, om man ser just präster och diakoner, då måste man ha en svensk-kyrklig bakgrund och då är man oftast född i Sverige och har vuxit upp i den traditionen”. Deltagaren menar att det därför är svårt att skapa en snabb förändring i dessa yrkesgrupper men att det finns större möjligheter inom andra personalgrupper. Hen har jobbat konkret med detta inom kyrkans parkområde där hen ”gör en grej av att försöka ha en sådan stor bredd som möjligt”.

Den likriktade musiktraditionen är något som en deltagare i fokusgruppen i Hässelby tycker är problematisk och exkluderande och som kanske är kopplad till att dess verksamheter inte alltid speglar närområdets befolkning. Hen menar att det räcker med att titta på hur hela Hässelby församlings musikbudget används för att se att det inte finns så mycket mångfald i musikutbudet och säger: ”Man kan räkna det till segregation, det vill säga vilken

*Namnet är fingerat.

samhällsklass är det som får del av Svenska kyrkans ekonomiska resurser” och fortsätter med att konstatera:

Att komma in som musiker från ett annat håll är svårt. Då är det en koloss att förändra för att det är en hel yrkeskår som bara brinner för att kunna genomföra Mozarts Requiem på 20 platser i Stockholm samtidigt.

En deltagare i fokusgruppen i Flemingsberg reflekterar också kring deltagarna i körverksamheten som hen menar inte speglar blandningen som finns i befolkningen:

Jag har jobbat länge och möter också folk från alla världens hörn och uppskattar blandningen som finns i Flemingsberg. Men om jag tänker på de körer som jag har, så är det inte särskilt blandat. Det är svenskt, finskt och i ett par fall tyskt... En liten arabisk kör har vi, den leder inte jag dock. Men det är inte blandat i körerna. Det är det inte.

Även i innerstadsförsamlingarna ser man samma mönster men här har man också en del personer med annat ursprung:

Det är en väldigt homogen grupp, som jag ser det. Är det invandrare så är de från Norge, USA, alltså inom västerländska kulturen. Men det är också så att kanske många söker sig till den kyrkliga tradition vi har också har den sångtraditionen. Sedan har jag några som kommit från Kurdistan och Syrien. Men annars tycker jag att man ser en väldigt homogen grupp. Och jag gissar att det är homogent även ekonomiskt.

I konfirmationsgrupper och bland de som väljer att döpa sina barn verkar mångfalden i samhället inte heller speglas. En deltagare i fokusgruppen i Järfälla församling beskriver det som att ”de som kommer till konfirmandundervisningen har allt mer blivit typisk svensk medelklass. Bara för fem till tio år sedan var det betydligt mer icke-segregerat här”. Tidigare var det enligt hen ”många med en ortodox bakgrund som kom från Mellanöstern som också konfirmerades trots att de då var döpta i den ortodoxa traditionen”. Denna grupp har försvunnit menar deltagaren och konstaterar: ”Det är nästan inga kvar och vad det beror på det vet jag faktiskt inte, men det är segregerat”.

Många av församlingarna vittnar om att konfirmation, kör och dop är aktiviteter där de flesta är ”vit medel- och överklass” medan de öppna verksamheterna verkar locka andra grupper. I Spånga har man skapat speciella rum för vissa grupper så att de ska känna sig trygga. En av deltagarna berättar om att hen arbetar med en grupp kvinnor, ungefär upp till 30 personer, från olika länder och religioner. Deltagaren beskriver sin uppgift som att det handlar om att skapa meningsfull fritid för de som kommer och att det i grupperna finns ”allt från läkare till folk som inte kan läsa

och skriva och från olika religioner”. I Vantör ges en liknande bild av deras ungdomsverksamhet som är öppen för alla men där det trots allt blir uppdelat beroende på i vilken kyrka man håller till:

Jag märkte en skillnad, det är en skillnad mellan Högdalen och Hagsätra. Det händer rätt mycket i Högdalen. Det byggs hus, det kommer nya butiker och restauranger och så där. Det blir ett rätt attraktivt område. Och det är väl någonting som inte riktigt händer i Hagsätra och Rågsved. Den ungdomsgrupp som jag till exempel var med på i Högdalen, det är en rätt homogen grupp jämfört med den som är här i Hagsätra, där det är åt andra hållet. Där tror jag vi har barn med utlandsfödda föräldrar absolut i majoritet. Så det är nästan precis tvärtom.

De verkar vara de öppna verksamheterna som får fler olika sociala grupper att söka sig till kyrkan men att segregationen mellan de olika kyrkorna inom samma församling ändå gör att grupperna inte blandas. I Järfälla jobbar man också mycket med öppen verksamhet för att skapa mötesplatser. Så här beskriver en fokusgruppsdeltagare den verksamheten:

Vi har ett diakonalt center här i Maria kyrka, som verkar för hela församlingen men geografiskt ligger det här. Det har gått ut på att skapa mötesplatser, både andliga och andra gemenskaper. Öppna mötesplatser har varit det viktigaste. De har vi skapat genom att också se till att det finns mat här några dagar i veckan, öppet kafé och det innebär att de som ingen mat har, kan få någonting i magen. Det är grundläggande i diakonin, att sätta sig ner och äta soppa och prata en stund.

Något som jag fann intressant var att även gudstjänsten var en verksamhet som många församlingar såg som en plats där mångfalden återfanns. Detta verkar vara något gemensamt för alla intervjuade församlingar oavsett var i Stockholm de låg. Många ville bli bättre på att lyfta fram detta. I Järfälla har man tagit fram en världskarta där besökarna kan markera ett land de känner tillhörighet till. En person i fokusgruppen berättar att de ”faktiskt precis köpt in en världskarta, som vi ska sätta upp här ute i vapenhuset, där alla ska få ange sitt ursprung. Det kan vara från Jämtland, eller från Eritrea”. Hen fortsätter:

Väldigt många i våra gudstjänster har olika traditioner och bakgrunder. Det är väldigt många språk. Så nu ska vi, inför Kyrkbyns dag den 12:e september, ta med den där kartan och visa alla flaggorna. Är det anti-segregation? Ja, på sätt och vis är det det.

En deltagare i fokusgruppen i Västermalms församling har också upptäckt att gudstjänsten faktiskt lockar väldigt olika människor. Hen konstaterar att:

Helt plötsligt tänkte jag att jag är lite blind också. Här sitter den här familjen från Iran och här sitter han från Serbien och där har vi den där thailändska kvinnan som alltid kommer och där är hon från Syrien och där är hon som kommer från Finland.

När samma deltagare började tänka efter så fick hen ihop ”nästan 5–10 olika nationaliteter och olika bakgrunder”. Detta blev en början till ett försök att synliggöra mångfalden genom att några tillfrågades om de skulle kunna laga någon mat från sina hemländer. Efter detta så har man enligt deltagaren blivit bättre på att ”visa bredden av vilka sammanhang vi kommer ifrån i den här församlingen”. När jag frågar samma fråga gällande gudstjänsten i Flemingsberg så konstaterade en av deltagarna att ”det är blandat” och en annan deltagare hänger på och menar att gudstjänsten nog är ”mer mixad”. En annan deltagare förtydligar att ”det är säkert tio nationaliteter, tror jag”. En deltagare i fokusgruppen i Järfälla församling beskriver detta med att berätta om att personer från en flyktingförläggning i närheten ibland kommer till kyrkan:

Några har kommit förbi kyrkan på vardagarna och ibland har de kommit till gudstjänster också. De kommer in och sitter med men de stannar inte eller går på kyrkkaffet eller något sådant utan de glider iväg direkt. Några av de som bor på flyktingförläggningen har i och för sig kommit tillbaka för att samtala om olika frågor senare. Så det finns sådana här små kontaktytor, men det är ingenting som jag skulle säga påverkar verksamheten, utan det är en liten marginalkant av det man håller på med. Men ändå viktiga frågor. Jag har under de här åren haft tre eller fyra muslimer som har begärt att få konvertera till exempel.

En annan deltagare i samma fokusgrupp menar att ”det finns också invandrare som kommer till Svenska kyrkan just för att de upplever det som svenskt”. Hen fortsätter fundera kring att många kanske inte söker sig till kyrkan utan till den föreställda ”svenskheten”. En annan deltagare i samma fokusgrupp menar att man dock saknar en ”genomtänkt strategi för att vara interkulturell” och förklarar detta vidare med att:

Vi har inte haft någon tanke på att till exempel ha en arabisktalande präst för att det är så många syrisk ortodoxa, eller muslimer från arabisktalande länder, som bor runt kyrkan, eller några av kyrkorna.

Deltagaren tycker att man behöver fundera över detta och fortsätter med att konstatera att, ”när finnarna flyttade hit för länge sedan, då anställde man en präst som kunde svenska och finska så varför idag inte ha en präst som kan arabiska och svenska?”.

Många deltagare ser anti-segregationsarbete som att handla om att göra

Svenska kyrkan mer tillgänglig för andra kulturer och språk. Framtidsutmaningen verkar handla om hur bra man lyckas i detta arbete. Så här säger en fokusgruppsdeltagare i Nacka församling:

Vi får en större och starkare kyrka, det är jag helt övertygad om. Alltså, Svenska kyrkan kommer få en tydligare roll just för att vi har de här möjligheterna. Så att jag har jättesvårt att se att vi skulle vara en tynande kyrka. Tvärtom i det här mångkulturella samhället. Sen är det naturligtvis vad vi gör utav det men i vår församling, för oss som vill vara på alla de här bollarna, och vill vara med och jobba i det här; för oss kommer det här bara leda till att vi växer.

Samtidigt så finns det svårigheter i detta med en ökad mångfald i gudstjänsterna. En deltagare i fokusgruppen i Sofia församling tänker tillbaka på hur det var när man skulle försöka fira gudstjänst på Fryshuset i början då det inte fanns någon gudstjänstlokal. Man provade sig fram. Deltagaren beskriver att en EFS:are tyckte ”vi firar mässa tillsammans”. Hen berättar att mässan firades i receptionsområdet och att tanken med det var att man inte skulle behöva ”gå in i något rum, utan folk pratade i telefonen och vi hade gudstjänst och så”. Problemen berättar hen, uppstod kring frågor som rörde vem som skulle få läsa texterna:

Skulle muslimen kunna läsa en text eller fick häxan predika och vem får vara med och forma den här gudstjänsten? Tillslut blev det så att man bestämde att de olika trosinriktningarna skulle ha sina egna samlingar.

En annan deltagare i samma fokusgrupp konstaterar att ”det har sina fördelar och det har sina nackdelar, just när man ska försöka och göra något tillsammans”.

Stockholms stifts församlingar verkar ha svårt att spegla mångfalden i samhället men de försöker med olika medel att göra detta genom att anställa praktikanter, visa på mångfald i gudstjänsterna och genom att aktivt försöka rekrytera de flerspråkiga präster och diakoner som finns. Här tror jag det finns mer att göra för att få nya grupper att söka präst och diakonutbildningarna och man skulle också kunna öka mångfalden bland musiker, pedagoger och i administrationen.

5.4 VAD GÖR FÖRSAMLINGARNA FÖR ATT MOTVERKA SEGREGATIONEN OCH ÖKA MÅNGFALDEN?

I Nacka ser en diakon att det finns en speciell grupp som hamnar utanför. Hen anser att man måste hitta fler samarbetspartners i arbetet för att motverka detta:

Vi behöver hitta nya vägar till samarbete med andra, nya lösningar på arbetet och framför allt så hamnar jag och diakonkollegorna mycket mer i den här rollen att vi måste upptäcka systemfelen.

Hen berättar vidare att "när socialtjänsten inte fungerar och arbetsförmedlingen är ganska snäv" så blir det större och större utmaningar för den diakonala verksamheten i Nacka. Hen menar även att det finns en annan "segregationsbit" och det handlar om barnen och framförallt då i Fisksätra. Där det på sommaren när skolan stänger inte finns några aktiviteter. Föräldrarna är frånvarande och det finns inga pengar till mat hemma och det är enligt deltagaren "bara ett stort snurr och barnen blir väldigt isolerade i det området". Därför har man funderat på att ha öppen diakonmottagning även på somrarna.

I Västermalms församling berättar en deltagare att man under en period då de ensamkommande flyktingbarnen gick i samma skola, bedrev något som hette "att bygga broar". Det var "äldre, oftast svenskfödda" som fördes ihop med ungdomarna och "samtalade om vad man drömmer om". Det var väldigt omtyckt. De äldre blev som "stödpersoner till de här ungdomarna". En annan fokusgruppsdeltagare bryter in och menar på att detta projekt avslutades när man spred ut ensamkommande barn i kommunens olika skolor.

I vissa församlingar har man använt sig av praktikanter för att öka representationen i kyrkans verksamheter samtidigt som man ger arbetslösa med utländsk bakgrund ett första jobb. I Skärholmens församling gör flera nyanlända, praktik i köket. Detta ser man som ett sätt att motverka segregation. En deltagare i fokusgruppen menar att "det är också en segregation; att det är många arbetslösa med utländsk bakgrund som har svårt med språk och så". Hen fortsätter och berättar om att de har "en frivillig pensionerad lärarinna som undervisar papperslösa i svenska". Församlingsmedarbetarna såg att många som kom till kyrkan pratade dålig eller ingen svenska alls och de funderade på hur detta skulle lösas:

Och då kom vi på det, ja men Anna, hon är ju lärarinna, hon kanske vill. Och det ville hon. Så nu kör hon det där själv.*

Det som ofta blir tydligt i sådana här lokala lösningar är att de inte är så bestående och långsiktiga. En person kommer på en idé och genomför denna. Även fast man kan se detta som något positivt verkar många initiativ av detta slag inte alltid bestå över tid.

*Namnet är fingerat.

5.4.1 Kyrkan som en lokal mötesplats

Till skillnad från de mer individuella initiativen finns det även idéer som kretsar kring att se kyrkorummet som en mötesplats och att denna mötesplats kan förändras beroende på vilka grupper som behöver träffas. I Flemingsberg har man skapat mötesplatser ”inte för att vi ska påverka andra människor eller missionera utan för att vara en plats som speglar det mångkulturella samhället”. Där ser man sig på det sättet som en medskapare av det mångkulturella samhället men samtidigt finns det ett problem med kortsiktigheten inom församlingen som en deltagare beskriver så här:

Jag tror att vi ibland har glömt att de problemen finns eller att man, precis som släkter kan bråka med varandra, familjer kan bråka med varandra, så finns det ju olikheter idag. Det är inte en engångsuppgift utan hela tiden måste vi jobba med de här sakerna. För en integrering.

I Hässelby jobbar man tillsammans med Missionskyrkan i Smedshagsområdet. Ett område som enligt en deltagare i fokusgruppen, ”i folkmun ibland kallas för Arabdalen”. Hen menar att det i det området bor ”många med invandrabakgrund fast inte bara från de arabisktalande länderna” men att ”termen arab i Hässelby har blivit en metafor för att vara invandrare”. Där har församlingen inte tidigare varit närvarande men nu arbetar man i något som kallas Vita Villan som är som en ungdomsgård.

En av deltagarna i Flemingsberg reflekterar även att det krävs nya metoder och sätt att jobba på. Deltagaren menar att ”det här klassiska som vi brukar göra i Svenska kyrkan det funkar inte riktigt, tyvärr”. Hen tar exemplet från hur öppna förskolan måste anpassas efter de som kommer dit. Hur man gör i Huddinge skiljer sig från hur man gör i Flemingsberg. I Huddinge är den av mer klassisk karaktär med ”en föräldragrupp, babyhörna och nu ska jag sjunga fint med min baby”, medan det i Flemingsberg ”blir mer råd- och stödfunktioner”.

Även i Botkyrka församling har man jobbat med att anpassa de öppna verksamheterna så att de blir mer tillgängliga för alla. En deltagare i den fokusgruppen säger:

Vi har mottagning på dagarna och så har vi öppen kyrka på förmiddagarna. Det är ett nytt grepp vi har tagit ut i norra, som vi kallar för Trädgården, dit folk får komma, så det börjar växa.

Hen fortsätter och menar att det märks att det finns ett behov eftersom ”det börjar bli alldeles fullt med människor som kommer. Och det är nytt”.

5.4.2 Församlingarna som noder i ett nätverk av institutioner

Många församlingar, speciellt de som verkar i ett närområde som präglas av mångfald och en komplex segregation, jobbar med andra aktörer i samhället kring dessa frågor. De verkar som att man i dessa områden ser nätverkande som något som motverkar segregationen. En deltagare från fokusgruppen i Järfälla församling menar att ”det blir någonting som motverkar segregation. Just det här nätverksarbetet, att man får arbeta tillsammans, och att det är lätt och att det är roligt, och det känns oerhört positivt”. Trots allt verkar det som att församlingarna oftare arbetar med de etablerade aktörerna och kanske inte så mycket med nya gräsrotsrörelser. I Järfälla lyfter man dock upp ett religiöst nätverk med trygghetsvårdar som man är med i. I detta initiativ från kommunen ingår även syrianska föreningen, en muslims förening och Järfälla kristna råd.

I detta initiativ är kommunen central och att jobba med kommuner och andra etablerade organisationer var något som många församlingar gjorde. I Flemingsberg nämner man några viktiga aktörer som man arbetar nära:

Vi jobbar med Ung Zon, kommunen, biblioteket, socialtjänsten. Vi jobbar med Stadsmissionen. Och i det samarbetet finns muslimska kulturföreningar med och så ortodoxa församlingen. Sedan finns det lite trådar till psykiatrin och sådana, familjecentraler, kriminalvården och sjukhuset, sjukhuskyrkan. Högsolan och finska församlingen.

I Flemingsberg ligger fokus mycket på etablerade organisationer men där finns även till exempel Stadsmissionen och Ung Zon och andra mindre etablerade organisationer. I Vantör har man en likande upplevelse av samarbete. Där har man gått steget längre och jobbar sedan några år tillbaka närmare sociala rörelser och lokala privata aktörer i närområdet:

Det nya som jag ser är att vi börjar bygga mer kontakter nu, lokalt till exempel här i Hagsätra, vi är på Hagsätra-möten, vi möter till exempel personal från ungdomsgården, fältassistenter, representanter från Ikano som äger centrum här och att vi mer och mer söker nya samarbetspartners. Det är utmaningen också tror jag, att hitta andra religiösa företrädare som finns i lokala samhället. Det är inte lika upparbetat sen tidigare, men det känns verkligen som att det är det som är på gång, vägen framåt.

Detta samarbete var dock mer regel än undantag och när vi i fokusgrupperna pratade om nätverk så handlade det ofta om traditionella institutioner som polis och socialtjänst och mer sällan om så kallade sociala rörelser. I fokusgruppen i Flemingsberg menar man att ”det inte finns frivilliga på samma sätt som det gör på många andra ställen”. De menar att det inte bildats föreningar i Flemingsberg på samma sätt som på andra ställen. En av deltagarna fortsätter:

Jag häpnar ju, för min dotter bor i Hammarkullen, som är ett likartat samhälle utanför Göteborg. Där finns det 50 föreningar som tillsammans bedriver en Hammarkullen karneval en gång om året. Men här finns det egentligen ingenting.

En annan deltagare fyller i och menar att ”Flemingsbergs PRO, har lagt ner. För att de var så få medlemmar.” Hen fortsätter och förklarar detta som att föreningslivet ”dött ut” och att ”de som blir pensionärer idag inte engagerar sig i föreningslivet”. Frågan är dock om detta är helt sant. Det skulle kunna vara så att det är andra föreningar och sociala rörelser idag som möts och arbetar på nya sätt och här tror jag att Stockholms stift skulle kunna hjälpa församlingarna att hitta nya kontakter med sociala rörelser i närområdena.

I en del församlingar verkar detta med samverkan och nätverkande vara i sin linda. I Hässelby beskriver en av fokusgruppsdeltagarna det så här:

Vi håller på och öppnar upp lite grand, men tanken är att vi ska bli mer öppna, och finnas för alla, och då måste man ju kunna samverka med folk. För att nå ut till alla. Men, ja, tanken är väl att vi ska ha ett gott samarbete med de flesta aktörer som har med ungdomar att göra. Vi riktar in oss mot ungdomar, och då riktar vi oss mot dem som håller på med ungdomar.

En annan deltagare fyller i och konstaterar att ”det finns invandrarföreningar, men själv har jag inte någon inblandning eller så där. Det kunde man vara

bättre på”. I fokusgruppen i Spång-Kista tar man upp problemen som uppstår när man ska samverka med icke-etablerade föreningar och en deltagare beskriver att musiken har underskattad roll som gränsöverskridare. Hen menar att ”de här personerna (läs olika etniska grupperingar) vill ofta hyra vår kyrka och ha konserter. Och då har man fått slagits på den fronten.” Dessa grupper har enligt fokusgruppsdeltagaren blivit bemötta med viss skepsis. Deltagaren berättar om en skepsis som finns: ”Ska de få hyra? Vad ska vi ta? Ska de få betala? Och fastän de är medlemmar i Svenska kyrkan har dessa frågor ställts”. Hen menar att denna skepsis inte finns för andra etablerade organisationer och fortsätter: ”Vi hyr ut gratis till Röda Korset och andra föreningar”, konstaterar hen. Deltagare sammanfattar: ”alltså man är väldigt misstänksam. Folk älskar musik var man än kommer ifrån, så jag menar att man kan blanda musikstilar. Kyrkorummet är fantastiskt för musik”.

I Skarpnäck har man också valt att jobba med en relativt ny gräsrotsrörelse som heter Linje 17. Det är en lokal förening som jobbar mot rasism och främlingsfientlighet. I fokusgruppen pratar vi om detta samarbete och en deltagare säger att det bygger på en kontakt som upprättades för några år sedan genom att en person varit ”en ambassadör” för Svenska kyrkan. Enligt fokusgruppsdeltagaren handlar det om att ”hen talat väl om kyrkan, har sålt in oss” och därför var Skarpnäck församling med och arrangerade en festival tillsammans med Linje 17 dit 23 000 människor kom. Stockholms stift har genom detta samarbete deltagit vid en demonstration de höll. I Skarpnäcks församling ser man detta som ”ett nytt sätt att jobba” och beskriver detta som att ”det bygger på förtroende, det bygger inte på papper eller kontrakt”. De menar att detta sätt att arbeta dessutom liknar mer det traditionella sociala arbetet som alltid gjorts inom kyrkan:

Präster och diakoner möter människor, det är något slags förtroende. Det finns inga regler, man bygger på en relation. Jag tycker det skulle vara jättespännande att jobba mer så.

I Skarpnäck har man även öppnat upp Marcuskyrkan för meditation. En person i fokusgruppen beskriver detta som att de upplåter kyrkorummet för meditation en kväll i månaden och att det senast var 300 personer där. Hen tycker själv att ”det här är inte riktigt kristet, om man säger så men vi är både värdar och ändå gäster, på något vis, och det är ganska häftigt”. Deltagaren beskriver hur hen inte deltar då de håller på ”med mantran och jag är där och är trevlig mot folk och bjuder på te”. Detta arbete kan liknas med det som gjorts med Cyklopen i Skarpnäck församling där någon annan sätter agendan och där församlingarna möjliggör och deltar utan att själva ha tagit initiativet. Detta är också kopplat till det tidigare temat som handlade om öppenhet och tydlighet och där verkar vissa församlingar som till exempel Skarpnäck ha kommit längre i detta med att våga prova nya arbetssätt och samverkansformer.

6 Sammanfattande diskussion

Några tendenser jag kunnat se i denna fokusgruppsstudie är att innerstadsförsamlingarnas (Västerled, Sofia och Västermalm) medarbetare verkade uppleva att segregationen i deras närområde präglades av ekonomisk segregation som varit beständig över tid. Den handlade framförallt om ekonomisk segregation mellan olika bostadsområden. Förortsförsamlingarna (Järfälla, Hässelby, Vantör, Botkyrka, Skärholmen, Spånga-Kista och Flemingsberg) verkade istället uppleva att segregationen i deras närområden var mer komplex där samtliga dimensioner samspelade vilket också statistiken i kapitel tre pekar på. Det verkar vara ett dilemma att församlingar där Svenska kyrkan har minst andel medlemmar behöver resurser. De behöver resurser för att locka nya medlemmar i gruppen utlandsfödda – som ökar i dessa områden – vilket i sin tur kräver nya arbetssätt. Detta samtidigt som en stor del av befolkningen har en lägre ekonomisk standard än länsnittet och därför är i större behov av ekonomiskt stöd.

Något som var gemensamt för samtliga fokusgrupper i studien var att segregationens konsekvenser upplevdes som farliga och något som man måste motverka. Denna fara verkade handla om att segregationen ökade klyftan mellan olika grupper i samhället och gjorde att vissa grupper inte kände tillhörighet i samhället. Denna fara uttrycks av en fokusgruppsdeltagare i Skärholmens församling ”det som är jättefarligt med segregation. Det är den där känslan av att jag inte tillhör och det jag inte tillhör, det behöver jag inte bry mig om”. Några områden som kommit upp under fokusgruppsintervjuerna som präglas av en speciellt komplex segregation är Fisksätra, Skarpnäck, Hagsätra, Rågsved, Norsborg, Hässelby gård, Visätra, Husby och Akalla. I dessa områden gick det åt mycket tid och resurser till att skapa nya typer av mötesplatser och öka mångfalden i församlingarnas olika verksamheter. Även detta arbete motiverades ofta med att när människor med olika bakgrunder och förutsättningar inte möts så bildas det glasväggar som till slut blir till murar och som kan bli svåra att riva. En deltagare i fokusgruppen i Vantör menade att ”det är otroligt farligt när ett samhälle börjar prata på det sättet som vi gör idag”. Anledningen till att farosynen är mer förekommande än orättfärdighetssynen i fokusgruppsmaterialet vet jag inte. En möjlig men dock spekulativ förklaring är, att människor som arbetar i församlingarna har en pragmatisk inställning i antisegregationsarbetet som de gör i sina närområden, där segregationen genererar faktiska problem och rädsla i befolkningen (och kanske också bland medarbetare). Det fanns dock några få exempel på viljan att fördöma och hävda orättfärdigheten med segregationen. En deltagare i Vantör tyckte till exempel att kyrkan borde ha en tydligare profetisk röst där man likt Jesus i templet säger ”ve de här med att man gör skillnad på människor”. Om man vill göra segregationsarbetet till

en integrerad del av kyrkans verksamheter skulle det nog krävas att man har en liknande syn om varför man ska göra antisegregationsarbete. Ska vi göra detta för att segregation är ett farlig-pragmatiskt synsätt eller för att det är ett orättfärdig-religionsfilosofiskt synsätt? Eller både och? Denna fråga skulle man behöva jobba vidare med inom Stockholms stift och dess församlingar, så att den syn man till slut väljer också förankras bland dem som arbetar med frågorna varje dag.

Att arbeta mot segregation var inte alltid lätt och krävde en teologisk förankring. En av intervjupersonerna menade att man borde bli bättre på att förklara att ”Gud kämpar med dig här när du diskrimineras eller när du har det jobbigt”. Där hämtade hen mycket kraft till sitt anti-segregationsarbete. En annan sak som är värd att lyfta är att de församlingar som har minst medlemmar i sitt närområde (till exempel Spånga-Kista och Skärholmen) tog ett stort ansvar vad gäller att skapa mötesplatser och att nätverka med andra trosinriktningar. I de mindre församlingarna som till exempel Västerled, som har en stor andel medlemmar i sitt närområde, verkade man inte komma lika långt i detta arbete. Här skulle Stockholms stift kunna vara ett stöd i att skapa mötesplatser i samtliga församlingar där olika trosinriktningar kan mötas och samverka i olika frågor. Efter den akuta flyktingsituationen i Stockholm syns dock en viss förändring och till exempel så startade Sofia församling upp ett långsiktigt samarbete med organisationen Islamic Relief i syfte att hjälpa asylsökande med att komma in i samhället.

Samtliga deltagare i min studie ville att Svenska kyrkan skulle vara en samhällsaktör i arbetet mot segregationen. Samtidigt så fann jag att detta också innebar en förhandling kring tydlighet och öppenhet. De två olika tankefigurer som Idestrom (2013) funnit i glesbygd-församlingar verkar således också finnas i de Stockholmsförsamlingar som präglas av en komplex segregation. En jämförelse mellan glesbygd-församlingar och förortsförsamlingar när det kommer till denna aspekt anser jag därför borde genomföras.

Mycket arbete görs av församlingsmedarbetarna för att motverka segregationen. En sak som jag såg på vissa platser var att initiativ som initierats av en person för att till exempel olika människor skulle kunna mötas inte alltid var bestående. På de platser där man jobbade mer med samverkan med lokala sociala rörelser och andra aktörer verkar dessa initiativ blivit mer långsiktiga. Alla församlingarna samverkade med etablerade samhällsinstitutioner såsom socialtjänsten, polisen och skolan. I några få fall samarbetade man också med nya lokala sociala rörelser. Skarpnäck församling var ett sådant fall som samarbetade med nya lokala sociala rörelser till exempel Linje 17. Här tror jag att Stockholms stift skulle kunna vara ett stöd för samtliga församlingar att hitta nya samarbetspartners i frågor som rör segregation. Detta ställer dock nya krav på församlingsmedarbetarna då de måste hantera en mer diffus roll där agendan sätts av någon annan. Detta kan komma att kräva viss fortbildning av medarbetarna så att de känner sig rustade för uppgiften.

En annan tendens som fanns i fokusgrupperna var att Stockholms stifts

församlingar på olika sätt försöker spegla sin omvärld. Detta gjordes genom att man anställde praktikanter, visade på mångfald i gudstjänsterna och genom att aktivt försöka rekrytera medarbetare från andra etniska grupper. Här tror jag det finns mer att göra för att få nya grupper att söka t ex. präst och diakonutbildningarna. För att öka mångfalden inom personalen på kort sikt skulle man jobba mer aktivt med att anställa musiker, pedagoger och administrativ personal med annan etnisk bakgrund. Även här skulle Stockholms stift kunna vara ett stöd för församlingarna.

Avslutningsvis kan det vara värt att lyfta att innerstadens församlingar med färre utrikesfödda hade högre medlemstal och mer ekonomiska resurser. Där upplevde medarbetarna att det var svårare att veta hur resurserna bäst skall användas för att minska segregationen samt vilken typ av aktiviteter man skulle satsa på. Det förefaller som att förortsförsamlingarna med fler utrikesfödda, lägre medlemstal och mindre ekonomiska resurser på något sätt hade lättare att hitta sin roll i anti-segregationsarbetet. För att kompensera knappa ekonomiska resurser samverkade man med andra aktörer. En reflektion är att medlemstappet verkar vara något som drabbar de församlingar som behöver resurserna mest och som gör mycket av anti-segregationsarbetet. Detta kan också kopplas till att församlingarna som ansåg sig ha en mer homogen befolkning inte alltid förstod varför deras erfarenheter var viktiga i detta sammanhang. Jag tycker att detta var en intressant aspekt att lyfta fram eftersom det säger något om vem man anser äger frågan om segregation. Denna interna isärdragning är kanske något som Stockholms stift också skulle kunna arbeta mer aktivt för att motverka.

Denna studie har fokuserat på Stockholms stifts församlingar. Med sina 64 församlingar utgör detta stift endast 3,5 % av landets totala antal församlingar. Mycket anti-segregationsarbete i Svenska kyrkan sker på andra platser vilket jag tycker är viktigt att lyfta. För att inte ytterligare bidra till isärdragning inom hela Svenska kyrkan borde man göra en liknande studie med ett urval av samtliga landets församlingar. Det blir viktigt om man vill förstå segregationen och isärdragningen inom hela Svenska kyrkan som organisation med fokus på anti-segregationsarbete.

REFERENSER:

- Andersen, H. S., Turner, L. M., & Søholt, S. (2013). The special importance of housing policy for ethnic minorities: evidence from a comparison of four Nordic countries. *International Journal of Housing Policy*, 13 (1), 20–44. doi:10.1080/14616718.2013.764659
- Andersson, R., & Turner, L. M. (2014). Segregation, gentrification, and residualisation: from public housing to market-driven housing allocation in inner city Stockholm. *International Journal of Housing Policy*, 14(1), 3–29. <http://doi.org/10.1080/14616718.2013.872949>
- Beaumont, J., & Baker, C. (2011). *Post-secular Cities: Space, Theory and Practice*. A&C Black.
- Bergsten, Z., & Holmqvist, E. (2013). Possibilities of building a mixed city – evidence from Swedish cities. *International Journal of Housing Policy*, 13(3), 288–311.
- Collins, C. A., & Williams, D. R. (1999, September). Segregation and mortality: the deadly effects of racism?. In *Sociological Forum* (Vol. 14, No. 3, pp. 495–523). Kluwer Academic Publishers–Plenum Publishers.
- Dierckx, D., Vranken, J., & Kerstens, W. (2009). *Faith-based Organisations and Social Exclusion in European Cities: National context reports* (No. 488). Leuven: Universiteit Antwerpen.
- Elias, N., & Scotson, J. L. (1994). *The established and the outsiders* (Vol 32). Sage.
- Foley, M. W., & Edwards, B. (1996). The paradox of civil society. *Journal of democracy*, 7(3), 38–52.
- Foley, M. W., & Hoge, D. R. (2007). *Religion and the New Immigrants: How Faith Communities Form Our Newest Citizens*. Oxford University Press.
- Franzén, M. (2008) Problemet med segregationen: en orättvis jämförelse. I Magnusson Turner, L (red) *Den delade staden*. Boréa bokförlag: Umeå.
- Göçmen, İ. (2013). The Role of Faith-Based Organizations in Social Welfare Systems A comparison of France, Germany, Sweden, and the United Kingdom. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 42(3), 495–516. doi:10.1177/0899764013482046
- Hart, K. D., Kunitz, S. J., Sell, R. R., & Mukamel, D. B. (1998). Metropolitan governance, residential segregation, and mortality among African Americans. *American Journal of Public Health*, 88(3), 434–438.
- Holmqvist, E., & Bergsten, Z. (2009). Swedish social mix policy: a general policy without an explicit ethnic focus. *Journal of Housing and the Built Environment*, 24(4), 477–490.
- Ideström, J. (2013). Kyrkan – en relations- och uppenbarelsburen organisation. *Nyckeln till Svenska kyrkan*. 33–42.
- Krivo, L. J., & Peterson, R. D. (2000). The structural context of homicide: Accounting for racial differences in process. *American Sociological Review*, 547–559.
- Lambie-Mumford, H., & Jarvis, D. (2012). Building better neighbourhoods? Insights into the contributions of local faith-based organisations. *Voluntary Sector Review*, 3(3), 399–405. doi:10.1332/204080512X658081
- Lees, L., Slater, T., & Wyly, E. K. (Red.). (2010). *The gentrification reader*. New York: Routledge.
- Magnusson Turner, L. (red.) (2008). *Den delade staden*. Boréa bokförlag: Umeå.
- Musterd, S., & Andersson, R. (2005). Housing Mix, Social Mix, and Social Opportunities. *Urban Affairs Review*, 40(6), 761–790. <http://doi.org/10.1177/1078087405276006>
- Peterson, R. D., & Krivo, L. J. (1993). Racial segregation and black urban homicide. *Social Forces*, 71(4), 1001–1026.
- Peterson, R. D., & Krivo, L. J. (1999, September). Racial segregation, the concentration of disadvantage, and black and white homicide victimization. In *Sociological Forum* (Vol. 14, No. 3, pp. 465–493). Kluwer Academic Publishers–Plenum Publishers.

Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1994). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton university press.

Semyonov, M., & Glikman, A. (2009). Ethnic Residential Segregation, Social Contacts, and Anti-Minority Attitudes in European Societies. *European Sociological Review*, 25(6), 693–708. doi:10.1093/esr/jcn075

Tursunovic, M. (2002). Fokusgruppsintervjuer i teori och praktik. *Sociologisk forskning*, 62–89.

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Studentlitteratur: Lund

Wills, J., Datta, K., Evans, Y., Herbert, J., May, J., & McIlwaine, C. (2009). Religion at work: the role of faith-based organizations in the London living wage campaign. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. doi:10.1093/cjres/rsp016

ÖVRIGA PUBLIKATIONER:

Förtroendebarmetern (2015) <http://medieakademien.se/wp-content/uploads/2014/03/Fbarometer2015.pdf> nedladdad 2015-01-22

Nyckel till Svenska kyrkan (2013) <http://svenskakyrkan.se/default.aspx?di=744949> nedladdad 2015-02-25

SCB (2013), Statistikdatabasen. http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__HE__HE0103__HE0103A/DisplnkSv14/table/tableViewLayout1/?rxid=-9d827a87-e28b-4a89-a787-6787efc3f47b

BEFOLKNINGSSTATISTIK

FÖDD (absolut frekvens)					
FÖRSAMLING	Sverige	Norden utom Sverige	EU27 utom Norden	Övriga världen	Total
Flemingsberg	7 149	556	874	5 745	14 324
Västerled	24 812	647	1 060	1 354	27 873
Skärholmen	17 924	741	2 682	13 068	34 415
Hässelby	25 552	944	1 673	7 123	35 292
Sofia	31 146	926	1 378	2 338	35 788
Skarpnäck	35 386	1 157	2 053	5 976	44 572
Vantör	32 557	1 263	2 757	10 774	47 351
Nacka	41 077	1 837	2 727	6 673	52 314
Västermalm	53 827	1 757	2 728	4 808	63 120
Järfälla	51 227	2 533	2 710	10 850	67 320
Botkyrka	47 283	3 402	5 423	22 782	78 890
Spånga-Kista	43 679	2 184	4 871	34 173	84 907
Övriga Stockholms stad	404 402	13 429	22 042	51 133	491 006
Stockholms län totalt 2011	1 636 885	68 485	94 644	291 459	2 091 473

INVANDRAT (absolut frekvens)			
FÖRSAMLING	2005 eller tidigare	2006–2011	Totalt
Västerled	1 898	1 062	2 960
Sofia	3 112	1 417	4 529
Flemingsberg	4 119	3 010	7 129
Skarpnäck	6 247	2 725	8 972
Västermalm	6 190	2 856	9 046
Hässelby	6 348	3 230	9 578
Nacka	7 740	3 280	11 020
Vantör	9 582	4 901	14 483
Järfälla	11 605	4 212	15 817
Skärholmen	11 182	5 074	16 256
Botkyrka	21 714	9 581	31 295
Spånga-Kista	27 184	13 566	40 750
Stockholms län totalt 2011	306 111	139 875	445 986

DISPONIBEL INKOMST/LEVNADSNIVÅ (index) median per församling 2010**FÖRSAMLING** Medianinkomst

Flemingsberg	157
Skärholmen	162
Spånga-Kista	163
Botkyrka	183
Vantör	189
Skarpnäck	209
Hässelby	211
Järfälla	232
Stockholms län totalt	233
Övriga Stockholms stad	243
Nacka	250
Sofia	275
Västermalm	279
Västerled	315

FÖRVÄRVSARBETE

FÖRSAMLING	Förvärvs- arbetande	Ej förvärvs- arbetande	Total	Förvärvsarbetande i befolkningen (relativ frekvens)
Flemingsberg	5 479	3 842	9 321	58,8%
Spånga-Kista	30 288	20 603	50 891	59,5%
Skärholmen	12 329	7 478	19 807	62,2%
Botkyrka	32 000	14 173	46 173	69,3%
Hässelby	14 470	5 607	20 077	72,1%
Vantör	21 107	8 140	29 247	72,2%
Stockholms län totalt	967 178	282 109	1 249 287	77,4%
Skarpnäck	22 436	6 464	28 900	77,6%
Järfälla	29 692	8 387	38 079	78,0%
Övriga Stockholms stad	247 804	67 230	315 034	78,7%
Nacka	24 357	6 213	30 570	79,7%
Västermalm	36 184	7 112	43 296	83,6%
Västerled	13 264	2 573	15 837	83,8%
Sofia	19 880	3 684	23 564	84,4%

EFTERGYMNASIAL UTBILDNING

FÖRSAMLING	Två år eller längre (absolut frekvens)	Två år eller längre (relativ frekvens av befolkn.)
Botkyrka	10 380	26,0%
Skärholmen	4 999	29,6%
Spånga-Kista	13 396	31,4%
Vantör	8 490	33,5%
Hässelby	5 932	33,9%
Järfälla	11 546	34,1%
Flemingsberg	2 664	34,9%
Stockholms län totalt 2011	456 703	41,2%
Nacka	12 819	47,0%
Skarpnäck	12 094	47,0%
Övriga Stockholms stad	144 275	51,0%
Sofia	12 527	57,5%
Västermalm	24 372	60,5%
Västerled	8 702	61,7%

FOLKMÄNGD OCH MEDLEMMAR • 2014

FÖRSAMLING	Total folkmängd i närområdet (absolut frekvens)	Medlemmar i närområdet (absolut frekvens)	Medlemmar i närområdet (relativ frekvens)
Spånga-Kista församling	87 910	19 043	21,7%
Skärholmens församling	35 740	8 370	23,4%
Flemingsbergs församling	15 452	4 099	26,5%
Botkyrka församling	82 971	28 335	34,2%
Vantörs församling	50 028	21 623	43,2%
Hässelby församling	36 568	17 554	48,0%
Skarpnäcks församling	46 465	23 114	49,7%
Järfälla församling	70 701	37 472	53,0%
Nacka församling	55 131	30 703	55,7%
Sofia församling	37 487	21 258	56,7%
Västermalms församling	68 016	40 104	59,0%
Västerleds församling	28 527	19 230	67,4%
Hela Stockholms län	2 198 044	1 202 935	54,7%

